

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Criteria Integrale Toegankelijkheid Stembureaus

Naslagwerk

“**Toegankelijkheid**” is de **eigenschap** van de **gemaakte omgeving** (buitenruimten, producten, gebouwen en woningen), die maakt dat **mensen** – divers als ze zijn – er **kunnen doen** wat ze er volgens de bestemming **moeten kunnen doen**.

September 2020

PBTconsult BV is een ingenieurs- en adviesbureau gespecialiseerd in advisering en toetsing van de fysieke toegankelijkheid van de gebouwde omgeving, zoals gebouwen, woningen, objecten, openbare ruimten, openbaar vervoer, evenementen, (thema)parken.

Onze opdrachtgevers zijn o.a. architectenbureaus, projectontwikkelaars, aannemers, productleveranciers, bedrijven openbaar vervoer, gemeentelijke-, provinciale- en landelijke overheid.

PBTconsult is exclusief gemachtigd om namens leder(in), de belangenorganisatie voor mensen met een functiebeperking, ITS-inspecties en analyses ten behoeve van het ITS Keurmerk uit te voeren.

PBTconsult BV is onafhankelijk en objectief in de door haar uitgevoerde werkzaamheden en verklaart geen enkele commerciële binding te hebben met derden die de resultaten van onderzoek en analyse kunnen beïnvloeden.

Copyright © 2020 PBTconsult BV, Utrecht

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt worden in enige vorm of enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of door fotokopieën, opname, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur

Bezoekadres:

Churchillaan 11 (melden bij leder(in)),
1e verdieping)
3527 GV Utrecht

Postadres:

Postbus 2420
3500 GK Utrecht

T: 030 - 291 66 33

I: www.pbtconsult.nl

E: info@pbtconsult.nl

Inhoudsopgave

Inleiding	5
Toetsingsonderdelen	8
Gehandicapten parkeerplaatsen (GPA's)	8
Overbruggingen van hoogteverschillen	9
Schoonloopmatten	10
Vloerafdekking	10
Aanduiding op de openbare weg van het stembureau	11
Parkeervoorzieningen	12
Route vanaf de openbare weg naar de entree deur van het stembureau	12
Hoogteverschillen	13
Verkeersruimte	14
Deuren	15
Verkeersruimte in de stemruimte	16
Stoelen	16
Stemhokje	17
Stembus	17
Kandidatenlijst	18
Leesloep	18
Beoordeling	19
Begrippen	26
Criteria	28
Inrichting stemruimte (principe)	29
Lees- en herkenbaarheid (t.b.v. het stembureau, route en informatie)	31
Hellingen (hellingshoeken)	33
Toegangsroute buiten	34
Parkeerplaats GPA (auto)	35
Hoofdtoegang	36
Toegangsroute binnen	38
Hoogteverschil (in verkeersruimte)	39
Trap- en Hellingbaanleuning	40
Trap	41
Hellingbaan	42
Lift	43
Hefplateaulift	44
Opstel- en gebruiksvlak	45
Vrije hoogte	46
Deur	47
Tourniquet	49
Deurkruk	50
Deurdranger	51
Deurautomaat	52
(vloer)Spleet	53
Niveauverschil	54
Kandidatenlijst	55
Stembus	56

Ergonomie

Horizontale verplaatsing
Rollator
(handbewogen) Rolstoel
Scootmobiel
Persoon met taststok
Persoon met hulphond

57

58

58

59

61

62

63

Inleiding

Achtergrond

Voor u ligt het document “criteria toegankelijke stemlocaties”. Dit document bevat behalve alle achterliggende informatie ook overzicht van alle voorkomende relevante (tijdelijke) toegankelijkheidsvoorzieningen in en rond een beoogde stemlocatie. Met deze informatie moet de uitvoering van aanpassingen en/of tijdelijke voorzieningen kunnen worden gerealiseerd. Samen met de checklist toegankelijkheid stemlokalen voor medewerkers van de gemeente, een checklist voor aannemers/uitvoerders, een checklist voor locatiebeheerders en een checklist voor stembureauleden vormen de “Criteria toegankelijke stemlocaties” een onmisbare set aan gegevens om de beoogde stemlocaties in uw gemeente toegankelijk te maken voor mensen met een fysieke beperking.

Checklist voor gemeentemedewerkers:

Een vragenlijst m.b.t. de aanwezige toegankelijkheidsvoorzieningen van een beoogde stemlocatie en de door de gemeente aan te brengen specifieke stembureau onderdelen als stemhokjes, stembus, leesloop etc.

Checklist voor de uitvoering:

Een overzicht van alle voorkomende relevante (tijdelijke) toegankelijkheidsvoorzieningen, in en rond een beoogde stemlocatie. Met deze informatie moet de uitvoering van aanpassingen en/of tijdelijke voorzieningen kunnen worden gerealiseerd.

Checklist voor locatiebeheerders:

Een vragenlijst m.b.t. de aanwezige toegankelijkheidsvoorzieningen van een beoogde stemlocatie.

Actielijst voor stembureauleden:

Een korte vragenlijst waarmee de leden van het stembureau kunnen controleren in hoeverre de aangebrachte toegankelijkheidsvoorzieningen in en rond het stembureau ook daadwerkelijk aanwezig zijn, niet kunnen verschuiven, geen struikelgevaar opleveren etc.

Op verzoek van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is door PBTconsult BV een set aan toegankelijkheidscriteria, specifiek voor de toegankelijkheid van stemlocaties, opgesteld.

Het uitgangspunt hiervoor is de zgn. Integrale Toegankelijkheidsstandaard 2020 zoals deze gepubliceerd staat op de website www.pbtconsult.nl.

De ITstandaard is op het gebied van “fysieke” toegankelijkheid al jaren de de-facto standaard in Nederland en wordt erkend door o.a. Ieder(in) als koepelorganisatie van ca. 2,5 miljoen mensen met een beperking.

De specifieke toegankelijkheidseisen voor digitale communicatievormen zijn terug te vinden in de criteria voor het gebruiksvriendelijk maken van een website, van de stichting drempelvrij.nl. Zie ook www.drempelvrij.nl

Kieswet

De Kieswet bepaalt dat burgemeester en wethouders zorg moeten dragen dat alle in de gemeente aangewezen stemlokalen zodanig zijn gelegen en zo zijn ingericht dat kiezers met lichamelijke beperkingen zoveel mogelijk hun stem zelfstandig kunnen uitbrengen. Wanneer, om welke reden dan ook, een stemlocatie niet toegankelijk is of gemaakt kan worden, moeten burgemeester en wethouders de raad hierover informeren (“pas toe of leg uit principe”).

In de praktijk komt het vaak voor dat stemlocaties niet aan alle toegankelijkheidscriteria voldoen.

Een gemeente heeft dan de volgende keuzes:

- met tijdelijke maatregelen (alleen op de verkiezingsdag) een locatie toegankelijk maken;
- m.b.v. definitieve maatregelen een locatie toegankelijk maken;
- m.b.v. een combinatie van tijdelijke en definitieve maatregelen een locatie toegankelijk maken;
- een andere locatie zoeken;
- geen of beperkte maatregelen treffen (in dat geval treedt het “pas toe of leg uit principe” in werking).

Het is vaak lastig om te bepalen in hoeverre een locatie aan de criteria voldoet.

Ook de manier waarop een toegankelijkheidsprobleem afdoende kan worden opgelost is niet altijd helder. Hoewel een stemlocatie vaak (semi)openbare gebouwen betreft, waarbij toegankelijkheid het gehele jaar van belang is, wordt voor de verkiezingen over het algemeen alleen naar een oplossing gezocht voor de verkiezingsdag.

Wet- en regelgeving in de bouwwereld m.b.t. toegankelijkheid is beperkt. De toegankelijkheidsartikelen in het bouwbesluit zijn zeer beperkt en stammen nog uit de tijd van voor de ratificatie van het VN-verdrag voor mensen met een beperking. Bovendien is het bouwbesluit alleen maar bij nieuwbouw van toepassing.

De checklisten en de criteria zijn vooral bedoeld om een gemeente in staat te stellen om tot praktische oplossingen te komen. Zodat zij zoveel mogelijk stemlokalen toegankelijk kunnen maken.

Leeswijzer

In dit document zijn alle criteria voor het toegankelijk maken van stemlocaties opgenomen. Ook is andere relevante informatie om te begrijpen waarom toegankelijkheid geen vrijblijvend onderdeel is in dit document beschreven. Wanneer u één van de checklisten gebuikt en het is niet geheel duidelijk wat er met een vraag bedoeld wordt of hoe een vraag geïnterpreteerd moet worden kan in dit document bij het betreffende onderdeel naar alle waarschijnlijkheid het antwoord gevonden worden.

Zoekt u bepaalde hoofdstukken kan kunt u door in de PDF-bestanden uit de inhoudsopgave met de aanwijsknop op de muis te klikken op het gewenste hoofdstuk rechtstreeks naar dat hoofdstuk in het document springen.

Bent u in een hoofdstuk waarbij boven aan de pagina de onderstaande iconen zijn opgenomen, kunt u door te klikken op deze iconen rechtstreeks naar een andere plaats in het document springen.

Bereikbaarheid

= u springt rechtstreeks naar de inhoudsopgave

Bereikbaarheid

= u springt rechtstreeks naar bij behorende, toelichtende, tekst

Toetsingsonderdelen

Algemeen

Tijdelijke voorzieningen

Sommige van de onderwerpen, zoals hieronder beschreven bij de artikelen Bereikbaarheid, Betreedbaarheid en Bruikbaarheid, worden in de praktijk uitgevoerd met zogeheten tijdelijke voorzieningen.

Bij tijdelijke voorzieningen moet vooral worden gedacht aan onder andere:

- Gehandicaptenparkeerplaatsen.
- Overbruggingen hoogteverschillen:
 - Op- en afritten.
 - Dorpeloverbruggers.
 - Hellingbanen.
- Schoonloopmatten.
- Vloerafdekkingen (ter bescherming van bestaande vloeren).

Deze tijdelijke voorzieningen worden slechts beperkt uitgevoerd met kant en klare producten die hier speciaal voor in de handel zijn. Veel van de tijdelijke voorzieningen zijn maatwerkoplossingen voor specifieke situaties.

Op zichzelf zijn tijdelijke voorzieningen voor situaties prima oplossingen. Denk hierbij aan dorpeloverbruggers, op- en afritten, route bordjes, etc. De praktijk leert echter dat niet alle tijdelijke voorzieningen altijd veilig zijn.

Het is daarom van belang dat de tijdelijke voorzieningen op een juiste manier worden gemaakt, met geschikte materialen. En dat een voorziening, als dat nodig is, goed aan de ondergrond wordt bevestigd.

Hieronder de meest aangetroffen problemen bij tijdelijke voorzieningen.

Gehandicapten parkeerplaatsen (GPA's)

Zie voor de specifieke uitvoerings- en locatie-eisen van GPA's: [Parkeerplaats GPA](#)

Speciaal voor op de verkiezingsdag
aangebrachte parkeergelegenheid bij
de stemlocatie.

Speciaal voor op de verkiezingsdag
aangebrachte parkeergelegenheid bij
de stemlocatie

Overbruggingen van hoogteverschillen

Regelmatig komt het voor dat deze voorzieningen niet (aan de ondergrond of een object) zijn verankerd. Dit levert als gevaar op dat er in de loop van de dag een spleet aan de bovenkant, tussen de hellingbaan en de aansluitende constructie (deurkozijn, stoeprand etc.) kan ontstaan. Met name deze spleet, waar men in kan gaan staan, levert gevaar op.

Verder is ook het materiaal en de constructie belangrijk. Voor alle hellingbanen geldt dat ze voldoende sterk moeten zijn, een antislip afwerking moet hebben en niet glimmend moeten zijn. Specifiek voor buitentoepassing moet het materiaal ook watervast zijn.

Als de hellingbaan aan de zijkant(en) niet tegen een muur aansluit zal deze voorzien moeten zijn van afrijd- beveiliging(en). Wanneer de te overbruggen hoogte 25cm of meer is moet er bovendien ook nog een leuning / hekwerk langs de hellingbaan worden aangebracht.

Verder is het heel belangrijk dat er een goede vlakke aansluiting aan beide zijden (hoog en laag) wordt gerealiseerd.

Ook de breedte van een hellingbaan is van belang, maak een dorpel-overbrugger bij een deur nooit smaller dan de deur zelf is.

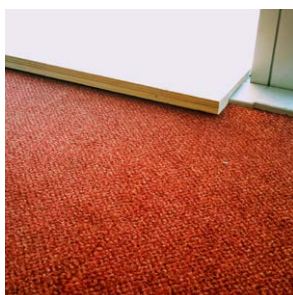
Tot slot worden aan de hellingshoek van een tijdelijke hellingbaan / dorpel-overbrugger dezelfde eisen gesteld als die voor permanente hellingbanen gelden.

Wij adviseren om tijdens de verkiezingsdag door stembureauleden meerdere malen te laten controleren of de bevestiging aan de ondergrond nog intact is, er geen spleten (kunnen) ontstaan, en bij regen de hellingbanen buiten niet glad worden en/of (omdat er toch geen watervast materiaal gebruikt is) niet extra gaan doorzakken danwel door het vocht kapot (dreigen te) gaan.

Zie voor de specifieke uitvoerings- en locatie-eisen eisen van hellingbanen / op- en afritten: [Hellingen \(hellingshoeken\)](#) en [Hellingbaan](#).

Goede hellingbaan, met afrijdbeveiliging voor het hoogteverschil tussen trottoir en stemlocatie.

Wel een plankje aangebracht bij de deur, maar zodanig dat het hoogteverschil aan de binnenzijde toch weer groter is dan 2cm.

Helling te steil, te glad en geen afrijdbeveiliging.

Helling in route naar stemlocatie, veel te steil, te glad en geen afrijdbeveiliging.

Schoonloopmatten

Wanneer er tijdelijke schoonloopmatten worden toegepast mogen dit geen cocosmatten, rubber(ring) matten of hoogpolige matten zijn.

De reden is dat de wieltjes van een rolstoel er in vastlopen en, specifiek voor de rubberringenmat, dat een wandelstok of de poten van een looprekje erin kunnen blijven steken.

Zie voor de specifieke uitvoerings- en locatie-eisen eisen van schoonloopmatten etc.: [\(vloer\)Spleet](#).

 Goede schoonloopmat	 Maaswijdte van het rooster is > 20mm, levert gevaar op (o.a. wandelstokken steken er doorheen).	 Rubberringenmat, wandelstokken blijven erin hangen.	 Goede schoonloopmat.
--	--	---	---

Vloerafdekking

Wanneer de bestaande vloer van een locatie moet worden beschermd worden hiervoor vaak tijdelijke afdekplaten, stroken, rollen etc. gebruikt.

Een voorwaarde daarbij is dat alle naden en randen van deze tijdelijke vloerbedekking over de gehele lengte, met watervast tape, moeten worden afgeplakt zodat men er niet over kan struikelen.

 In de hal zijn, ter bescherming van de oude tegelvloer, (gladde) planken neergelegd. De kans op uitglijden en struikelen is erg groot.	 De randen van de tijdelijke vloerbedekking zijn, bij de entree, niet afgeplakt en levert daarom struikelgevaar op	 Losliggende tijdelijke vloerafwerking, gevaarlijk	 Goed voorbeeld van een veilige vloerafdekking
---	--	---	--

Bereikbaarheid

Bij de stemlocatie kunnen komen

De toegankelijkheidscriteria in het deel "Bereikbaarheid" hebben allemaal te maken met voorzieningen die in de buitenruimte getroffen moeten worden om bij de entree (toegangsroute) van de stemlocatie te kunnen komen.

Aanduiding op de openbare weg van het stembureau

De locatie van een stembureau moet duidelijk, goed leesbaar en weerbestendig op de openbare weg worden aangegeven.

Deze aanduiding kan in verschillende vormen worden aangebracht, te weten:

- Borden op de openbare weg / trottoir.
- Beachflags op de openbare weg / trottoir.

Bovenstaande aanduidingen in de openbare ruimte kunnen in combinatie met aanduidingen aan de gevel (vaak op A4 of A3 formaat) worden toegepast. Uitsluitend de A3 of A4 aanduidingen aan de gevel zijn echter onvoldoende om als aanduiding te worden erkend.

Duidelijk herkenbaar bord, goed leesbaar, geplaatst op de openbare weg nabij de entree van het stembureau.

Duidelijk herkenbare beachflag, goed leesbaar.

Slecht zichtbaar en veel te klein bordje.

Slecht zichtbaar en veel te klein bordje.

Parkeervoorzieningen

Er moet een parkeervoorziening aanwezig zijn nabij de entree van de stemlocatie. Bij voorkeur moet deze parkeervoorziening zijn uitgevoerd als een Gehandicapten Parkeerplaats Algemeen (GPA). Wanneer er in de directe omgeving van de entree van de stemlocatie geen (bestaande) GPA aanwezig is, kan er tijdens de verkiezingsdag een tijdelijke GPA worden aangelegd. Wanneer er naar verwachting op de verkiezingsdag voldoende vrije parkeerruimte binnen 100m van de entree van het stembureau zal zijn, is het niet nodig om een aparte GPA aan te leggen.

 <p>✓</p> <p>In de bestrating aangegeven GPA (particulier terrein).</p>	 <p>✓</p> <p>Reguliere GPA .</p>	 <p>✗</p> <p>Volle parkeerruimte, de gereserveerde parkeerplaats is op kenteken geregistreerd, telt daarom niet mee als beschikbare gehandicapten parkeerplaats</p>	 <p>✓</p> <p>Er is bij dit stembureau geen aparte GPA aanwezig, maar omdat er ruim voldoende parkeergelegenheid is vormt dit geen probleem</p>
--	---	---	---

Zie voor de specifieke uitvoerings- en locatie-eisen van een GPA: [Parkeerplaats GPA](#).

Route vanaf de openbare weg naar de entree van het stembureau

We onderscheiden 2 routes, te weten:

1. Route tussen parkeervoorziening en de entree van het stembureau.
2. Route tussen het trottoir en de entree van het stembureau.

Een deel van deze twee routes kunnen samenvallen.

Wanneer de entree van het stembureau zich niet direct aan de openbare weg bevindt moet ook het deel tussen de openbare weg en de entree toegankelijk zijn.

De route moet vlak en verhard (geen grind o.g.) zijn, geen obstakels (o.a. op- en afstapjes) bevatten, over de gehele lengte voldoende breed zijn en over de gehele lengte ook voldoende vrije hoogte bevatten.

De route mag niet over de rijbaan lopen, m.u.v. oversteekplaatsen.

De toegang tot een stemlocatie, niet verhard met diverse hoogteverschillen. Met een rolstoel (die verderop op de route vastloopt) onbruikbaar.

Obstakels in route naar entree stembureau duidelijk aangegeven.

Weliswaar een rustieke locatie, maar de toegangsroute is niet verhard en vol met kuilen, daardoor niet bruikbaar voor mensen met een rollator en/of rolstoel.

Een veel te steile hellingbaan om bij de stemlocatie te komen.

Zie voor de specifieke uitvoerings- en locatie-eisen van de toegangsroute: [Toegangsroute buiten](#).

Hoogteverschillen

Indien er in de route toch hoogteverschillen aanwezig zijn, en deze groter zijn dan 2cm, dan moeten deze hoogteovergangen in de toegangsroute zijn uitgevoerd met een hellingbaan / op- en afrit / lift.

In de meeste situaties zullen deze hoogteverschillen met een hellingbaan(tje) / op- en afrit kunnen worden overbrugd.

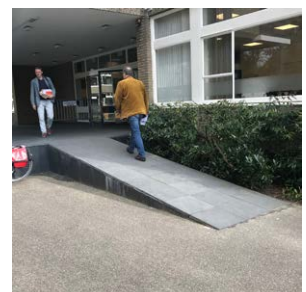
Goede, tijdelijke, toegankelijke en veilige op- afrit.

Goede, permanente, toegankelijke op- afrit.

Goede, permanente, toegankelijke op- afrit.

De hellingbaan is te steil en heeft geen afrit. Daarom is deze hellingbaan gevaarlijk en zou zonder aanvullende maatregelen niet in de toegangsroute moeten zijn opgenomen.

Zie voor de specifieke uitvoerings- en locatie-eisen van hellingbanen / op- en afritten: [Hellingen en Hellingbaan](#).

Betreedbaarheid

In de stemlocatie kunnen komen

De toegankelijkheidscriteria in het deel "Betreedbaarheid" hebben allemaal te maken met voorzieningen (in/aan de verkeersruimte) die nodig zijn om vanaf de entree deur tot in de stemruimte (v.v.) te kunnen komen.

Indien er een route is tussen de buitendeur / entree deur van de het stembureau en de stemruimte (de ruimte waar de stemhokjes staan) moet deze route, inclusief eventueel in de route aanwezige deuren, hoogteverschillen, bewegwijzering aan toegankelijkheidseisen voldoen.

Verkeersruimte

De verkeersruimte moet vlak, verhard en niet spiegelend zijn, ook moet de route obstakelvrij zijn. Verder moet de route over de gehele lengte voldoende breed zijn en over de gehele lengte ook voldoende vrije hoogte bevatten.

Er mogen zich trappen in de route bevinden, maar alleen indien de aanwezige hoogteverschillen ook met een hellingbaan / dorpel-overbrugger (t.p.v. deuren) of een lift kunnen worden overbrugd.

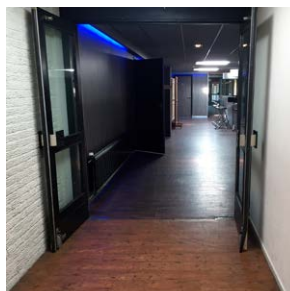
Wanneer een lift alleen met een aparte autorisatie gebruikt kan worden, moet deze autorisatie tijdens de verkiezingsdag zijn uitgeschakeld, of er moet gedurende de gehele dag geautoriseerde begeleiding aanwezig zijn om mensen die van de lift gebruik moeten maken te assisteren.

Zie voor de specifieke uitvoerings- en locatie-eisen eisen van verkeersruimten: [Toegangsroute binnen](#).

Zie voor de specifieke uitvoerings- en locatie-eisen eisen van hellingbanen: [Hellingen](#), [Niveaoverschil](#) en/ of [Hellingbaan](#).

Goede obstakelvrije verkeersruimte (met automatische schuifdeuren).

Goede obstakelvrije verkeersruimte. De (handbediende) deuren staan open op de verkiezingsdag, zodat deze geen belemmering vormen.

Helling in route naar stemlocatie, veel te steil, te glad en heeft geen afrijdveiliging.

Helling in route naar stemlocatie, veel te steil, te glad en heeft aan maar 1 zijde een afrijdveiliging.

Deuren

Deuren in de route (van entree deur tot eventuele tussendeuren en deur van de stemruimte zelf) worden alleen als deuren beschouwd wanneer deze normaliter op de verkiezingsdag gesloten zijn, en zelf moeten worden geopend/gesloten of dat deze automatisch openen en sluiten. Wanneer deuren tijdens de gehele verkiezingsdag openstaan worden deze alleen beschouwd als doorgangen. In dat geval is alleen de vrije breedte en hoogte van belang.

Aan deuren worden toegankelijkheidseisen gesteld, zoals vrije doorgangsmaten, maximale hoogte van onderdorpels/drempels, rolstoelopstelruimte t.b.v. de bediening en de maximale bedieningskracht van de deuren.

Met name deuren uitgevoerd met deurdrangers (een mechanisme dat er voor zorgt dat de deur zich automatisch weer sluit), omdat de deur zich bijvoorbeeld in een brandscheiding tussen 2 compartimenten bevindt, kunnen problemen opleveren bij de bediening. Dit komt omdat de benodigde bedieningskracht om een deur met deurdranger te openen vaak veel hoger is dan de t.b.v. toegankelijkheid aan te houden maximaal toelaatbare bedieningskracht. Hierdoor ondervinden veel mensen problemen met het openen van deuren.

Wanneer het geen (brand)gevaarlijke situaties, of problemen met de klimaatbeheersing kan opleveren adviseren wij om de deuren tijdens de verkiezingsdag los te koppelen van de deurdranger, of open te laten staan.

Zie voor de specifieke uitvoerings- en locatie-eisen eisen van deuren: [hoofdtoegang](#), [deur](#), [tourniquet](#), [deurkruk](#), [deurdranger](#) en/of [deurautomaat](#).

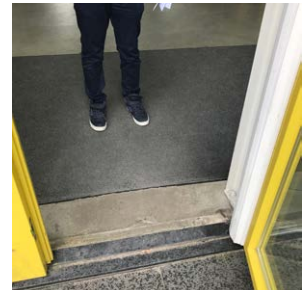
Goede hellingbaan aangebracht om het hoogteverschil te overbruggen

Dorpeloverbrugger te smal, hier kan je met een rolstoel naast komen, maar indien je loopt kan je er ook naast stappen. Kortom dit is een gevaarlijke situatie.

Wel onderkent dat er een te groot hoogteverschil bij de entree deur aanwezig is, maar geen passende hellingbaan aangebracht.

Vrije doorgang te smal voor een rolstoel.

Bruikbaarheid

Kunnen stemmen

De toegankelijkheidscriteria in het deel "Bruikbaarheid" hebben allemaal te maken met voorzieningen (in / aan de stemruimte) die nodig zijn om alle handelingen t.b.v. het stemmen te kunnen uitvoeren.

Verkeersruimte in de stemruimte:

De verkeersruimte moet vlak, verhard en niet spiegellend zijn, ook moet de route (van entree stemruimte, naar stemtafel, van stemtafel naar stemhokje, van stemhokje naar stembus en van stembus naar uitgang), obstakelvrij zijn. Daarnaast moet er ook met een rolstoel bij de kandidatenlijst (meestal aan een muur) gekomen kunnen worden en weer worden weggereden. Verder moet deze route over de de benodigde manoeuvreerruimte bij de verschillende onderdelen beschikken, zodat iemand in een rolstoel kan draaien.

Zie voor de specifieke uitvoerings- en locatie-eisen eisen van een verkeersruimte: [inrichting stemruimte \(principe\)](#).

Ruimte voldoende in de stemruimte. M.u.v. de ruimte voor de stembus (te weinig manoeuvreerruimte).

Ruimte voldoende in de stemruimte.

Ruimte voldoende in de stemruimte.

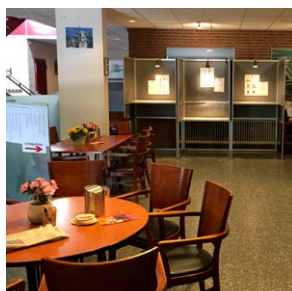
Ruimte voldoende in de stemruimte.

Stoelen

In de stemruimte moet tenminste 1 stoel (met armleuningen) beschikbaar zijn voor iemand die niet in staat is om gedurende de wachttijd te staan. De armleuningen zijn van belang omdat dit het zitten en opstaan aanmerkelijk vergemakkelijkt.

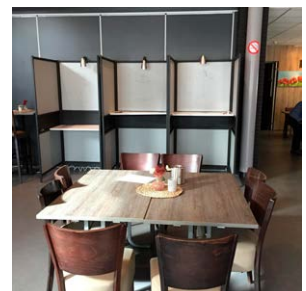
Wel stoelen in de stemruimte, maar zonder leuning.

Stoelen met armleuningen.

Stoelen met armleuningen.

Stoelen zonder armleuningen.

Stemhokje

Tenminste 1 stemhokje in de stemruimte moet zijn uitgevoerd met een verlaagde schrijflank. In een stemruimte waar slechts 1 stemhokje staat, zal de schrijflank op 2 hoogtes instelbaar moeten zijn, zodat wanneer een klein persoon of iemand in een rolstoel komt stemmen de plank door een stembureaulid kan worden verplaatst.

De lichtsterkte in het stemhokje moet voldoende zijn. Vaak blokkeert de stemmer zelf het licht of is de stemruimte slecht verlicht. Wanneer dit het geval is moet er verlichting in het stemhokje worden aangebracht.

 ✓ Goede opstelling, 1 stemhokje met verlaagd schrijfblad.	 ✓ Goede opstelling, 1 stemhokje met verlaagd schrijfblad. Bovendien is, i.v.m. het lage verlichtingsniveau in de ruimte, in deze stemhokjes verlichting aangebracht.	 ✗ Alle schrijflanken in de stemhokjes hoog.	 ✗ Hier dacht men dat een laag schrijfblad in een stemhokje voor veel mensen ongemak zou opleveren, daarom een aparte tafel er naast gezet. Hierdoor is de privacy bij het stemmen niet gewaarborgd.
--	---	---	--

Stembus

De stembus(sen) in de stemruimte moet(en) zodanig zijn opgesteld dat deze met een rolstoel bereikbaar moeten zijn.

Zie voor de specifieke uitvoerings- en locatie-eisen eisen van een stembus: [stembus](#).

 ✓ Opstelling van de stembus correct.	 ✓ Wanneer er meerdere stemmen kunnen worden uitgebracht moeten alle stembussen toegankelijk zijn.	 ✗ Onvoldoende manoeuvreerruimte voor rolstoelen bij de stembus.	 ✓ Opstelling van de stembus correct.
--	---	--	--

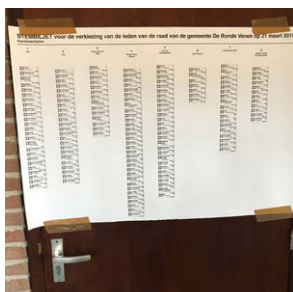
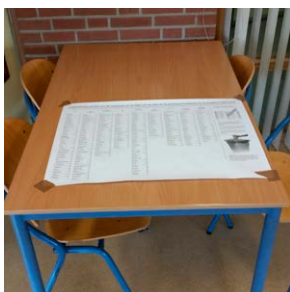

Kandidatenlijst

Een kandidatenlijst, eventueel vergroot, moet zijn opgehangen aan een van de muren van de stemruimte.

De lijst moet zodanig zijn opgehangen dat ook kleine mensen en mensen in een rolstoel deze lijst kunnen lezen. Omdat ook slechtzienden de lijst moeten kunnen raadplegen, moet er voldoende vrije ruimte zijn bij de wand waar de lijst hangt.

Zie voor de specifieke uitvoerings- en locatie-eisen eisen van de kandidatenlijst: [kandidatenlijst](#).

			
✓	✓	✗/✓	✗
Goede locatie, met voldoende manoeuvreerruimte, voor de kandidatenlijst.	Goede locatie voor de kandidatenlijst.	Geen ideale manier om de kandidatenlijst op te nemen in de stemruimte, er kunnen voorwerpen op worden gezet en mensen in een rolstoel kunnen moeite hebben om de bovenste regels te kunnen lezen.	De kandidatenlijst hangt weliswaar op een goede hoogte en er is voldoende manoeuvreerruimte voor de lijst aanwezig, maar door het tegenlicht van buiten is de lijst slecht leesbaar.

Leesloep:

Een leesloep moet, duidelijk zichtbaar, klaar voor gebruik (d.w.z. voorzien van batterijen) op de stemtafel aanwezig zijn. (Eis: 4x vergroten en verlichting 3000Lux.)

			
✓	✓	✗	✗
Leesloep duidelijk zichtbaar op de stemtafel.	Leesloep duidelijk zichtbaar op de stemtafel.	Leesloep zonder verlichting duidelijk zichtbaar op de stemtafel. Een leesloep zonder verlichting is alleen toegestaan wanneer de verlichtingssterkte in het stemhokje gelijk is aan de verlichting van de leesloep.	Leesloep duidelijk zichtbaar op de stemtafel, in dit geval zelfs met lamp aan. De leesloep met verlichting aan op de stemtafel is geen voorwaarde en zelfs onwenselijk i.v.m. het leeglopen van de batterijen.

Beoordeling

Uitgangspunten	<ul style="list-style-type: none">• Zelfstandig en gelijkwaardig vormen voor toegankelijkheid de basis om in de stemruimte een stem te kunnen uitbrengen. Dit betekent dat men zonder hulp en via dezelfde route (alleen uitzonderlijke situaties, bijv. bij monumenten kan voor de route hiervan worden afgeweken) de stemruimte moet kunnen bereiken.• Wanneer dit niet kan, bijv. door te hoge drempels of te smalle gangen, kan men dus de stemruimte niet zelfstandig bereiken en is er geen sprake van gelijkwaardigheid.• Een aanduiding van de stemlocatie die niet volledig aan de criteria voldoet en een beperkte parkeervoorziening leidt niet automatisch tot een ontoegankelijke situatie, hooguit tot een minder goed toegankelijke situatie. Het is, ondanks het feit dat er over het algemeen geen toezicht is op de buitensituatie tijdens de verkiezingsdag, wel een belangrijk onderdeel. In de meeste gevallen echter niet onoverkomelijk. Daardoor is de beoordeling van deze onderdelen minder zwaar dan de beoordeling van de route die afgelegd moet worden naar en in de stemlocatie.• Wanneer de voorzieningen in de stemruimte niet volledig aan de criteria voldoen leidt dit niet automatisch tot een niet toegankelijke situatie. Leden van het stembureau kunnen in de meeste situaties ingrijpen en/of helpen, zodat en er toch gestemd kan worden. Bij zelfstandigheid en gelijkwaardigheid is dit natuurlijk niet de bedoeling, maar ook hiervoor geldt dat de beoordeling van de tekortkomingen in de stemruimte minder zwaar worden aangerekend dan de tekortkomingen in de route.
Meetmethode	<p>Om vast te kunnen stellen of een onderdeel wel of niet voldoet aan deze toegankelijkheidscriteria moeten deze over het algemeen worden gemeten. Het opmeten van situaties blijkt in de praktijk minder eenvoudig dan dat het op het eerste gezicht lijkt. Dit komt vaak omdat degene die de meting verricht meestal onvoldoende inzicht, kennis en ervaring heeft.</p> <p>Wij hebben daarom in het hoofdstuk CRITERIA ons uiterste best gedaan om de cruciale (minimale en maximale) maten, de manier waarop van verschillende onderdelen moeten worden gemeten etc. zo helder mogelijk aan te geven.</p>

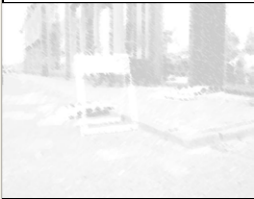

Toetsing

Bij de steekproef van het ministerie (op de verkiezingsdagen zelf) worden op beperkte schaal maattoleranties aangehouden. Dit heeft o.a. te maken met het feit dat de stembureaus allemaal in bestaande gebouwen zijn gesitueerd. De maattoleranties worden niet openbaar gemaakt. De steekproeven worden door bouwkundigen, gespecialiseerd in toegankelijkheid uitgevoerd.

Alle in deze toegankelijkheidscriteria opgenomen onderdelen worden, voor zover van toepassing, tijdens de steekproef gecheckt. Om te kunnen bepalen of, dan wel in hoeverre een stemlocatie toegankelijk is, wordt een berekeningsmethodiek aangehouden, deze wordt hieronder uiteengezet.

Een voorbeeld van de, tijdens de steekproef aangehouden, checklist is hieronder opgenomen.

Verkiezingen [datum]	BZK - Toetsing toegankelijkheid stemlocaties											[proj.nr.]		
Locatienummer														
<i>Locatiennaam:</i>														
<i>Plaats:</i>														
<i>Straat:</i>														
<i>Gemeente:</i>														
Toetser														
Foto's														
	1.					2.								
														
	3.					4.								
														
	5.					6.								
1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	2.3	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5	3.6	3.7	Waardering

[proj. nr.] Steekproef BZK - toegankelijkheid stemlocaties verkiezingen [datum]
Voorbeeld checklist steekproef

Toetsing (vervolg)

1. Buitenruimte + Hoofdentree			
1.1 Aanduiding stemlocatie op openbare weg			Voldoet
1.1	Aanduiding aanwezig	Ja	
1.1.1	Op afstand duidelijk zichtbaar / herkenbaar	Ja	
1.1.2	Teksthoogte voldoende	Ja	+
1.1.3	Tekst duidelijk leesbaar (kleurgebruik)	Ja	+
1.2 Parkeergelegenheid			Voldoet niet, maar bruikbaar
1.2a	Juist uitgevoerde GPA binnen 100m van hoofdentree	Nee	- GPA smal (2,6m), bezet (auto zonder kaart)
1.2b	5 of meer vrije reguliere parkeerplaatsen	Ja	+
Hoogteverschillen			
1.2c	Hoogteverschil tussen parkeren en trottoir conform norm (<20mm)	Nee	-
1.2d	Overbrugging hoogteverschil binnen 50m van parkeerplek	Ja	+
1.2e	Overbrugging hoogteverschil voldoet qua breedte en steilheid	Ja	+
1.3 Route openbare weg tot buitendeur stemlocatie			Voldoet
Vrije breedte/hoogte			
1.3a	Breedte van de gehele toegangsroute conform norm (>1200mm)	Ja	+
1.3b	Vrije hoogte over gehele toegangsroute conform norm (>2100mm)	Ja	+
Obstakels op route			
1.3c	Toegangsroute voldoende verhard en vrij van obstakels	Ja	+
1.3d	Maximaal aanwezige hoogteverschil op route conform norm (<20mm)	Ja	+
1.3e	Type overbrugging	--	
1.3f	Overbrugging hoogteverschil conform norm	n.v.t.	=
1.4 Entree (buitendeur) van de stemlocatie			Voldoet niet
Definiëring deur			
1.4a	Type doorgang	Draaideur	
1.4b	Bedieningsvorm van deze doorgang	Handbediend	
1.4c	Aantal (deur)vleugels van deze doorgang	1 stuks	
Vrije doorgang			
1.4d	Vrije doorgangsbreedte conform norm (> 850mm)	Ja	+
1.4e	Voldoende vrije doorgang bij openzetten 2e deurvleugel	Ja	+
Onderdorpel			
1.4f	Hoogteverschil bestrating en onderdorpel conform norm (<20mm)	Nee	- 300mm hoogteverschil met trottoir
1.4g	Hoogteverschil onderdorpel en vloer conform norm (<20mm)	Nee	- 35mm
1.4h	Tijdelijke dorpeloverbrugging(en) aanwezig	Nee	- Alleen aan buitenzijde (3 stuks).
1.4i	Dorpel(overbrugging(en)) conform norm	Nee	- Liggen los, te smal, te steil. Krappe draai vanuit looppriechtingen trottoir (1,40m)
Bediening + opstelruimte			
1.4j	Opstelruimte bediening deurkruk / knop conform norm (>500mm)	Ja	+
1.4k	Opstelruimte buiten draaicirkel deur conform norm (>500mm)	Ja	+
1.4l	Benodigde bedieningskracht deur conform norm (<40N)	Ja	+
Schoonlooprooster			
1.4m	Maaswijdte schoonlooprooster conform norm (<20mm)	Ja	+

**Toetsing
(vervolg)**

2. Route binnen stemruimte			
2.1 Route tussen buitendeur en stemruimte			Voldoet niet, maar acceptabel
2.1a	Is er een route tussen buitendeur en stemruimte	Ja	
2.1b	Betreft deze route alleen het tochtportaal	Nee	
Vrije breedte/hoogte			
2.1c	Route voldoende verhard en vrij van obstakels	Ja	+
2.1d	Breedte van de gehele route >1200mm	Ja	+
2.1e	Vrije hoogte over gehele route >2300mm	Ja	+
Obstakels op route			Onderkant trap boven loopzone (stoten)
2.1f	Maximaal aanwezige hoogteverschil op route <20mm	Ja	+
2.1g	Type overbrugging hoogteverschil	--	
2.1h	Overbrugging hoogteverschil conform norm	n.v.t.	=
2.2 Tussendeur 1 op route naar stemlokaal			Voldoet
2.2a	Staat de deur in de reguliere situatie op de verkiezingsdag open	Ja	
Definiëring deur			
2.2b	Type doorgang	--	
2.2c	Bedieningsvorm van deze doorgang	--	
2.2d	Aantal (deur)vleugels van deze doorgang	--	
Vrije doorgang			
2.2e	Vrije doorgangsbreedte >850mm	Ja	+
Onderdorpel			
2.2f	Hoogteverschil vloer en onderdorpel <20mm	Ja	+
2.2g	Tijdelijke dorpeloverbrugging aanwezig	n.v.t.	=
2.2h	Dorpeloverbrugging conform norm	n.v.t.	=
Bediening + opstelruimte			
2.2i	Opstelruimte bediening deurkruk / bedieningsknop >500mm	Ja	+
2.2j	Opstelruimte buiten draaicirkel >500mm	Ja	+
2.2k	Benodigde bedieningskracht <30N	Ja	+
2.3 Tussendeur 2 op route naar stemlokaal			Niet van toepassing
2.3a	Staat de deur in de reguliere situatie op de verkiezingsdag open	n.v.t.	
Definiëring deur			
2.3b	Type doorgang	--	
2.3c	Bedieningsvorm van deze doorgang	--	
2.3d	Aantal (deur)vleugels van deze doorgang	--	
Vrije doorgang			
2.3e	Vrije doorgangsbreedte >850mm	--	
Onderdorpel			
2.3f	Hoogteverschil vloer en onderdorpel <20mm	--	
2.3g	Tijdelijke dorpeloverbrugging aanwezig	--	
2.3h	Dorpeloverbrugging conform norm	--	
Bediening + opstelruimte			
2.3i	Opstelruimte bediening deurkruk / bedieningsknop >500mm	--	
2.3j	Opstelruimte buiten draaicirkel >500mm	--	
2.3k	Benodigde bedieningskracht <30N	--	

**Toetsing
(vervolg)**

3. Stemruimte			
3.1 Deur van de stemruimte			Voldoet
3.1a	Staat de deur in de reguliere situatie op de verkiezingsdag open	Ja	
Definiëring deur			
3.1b	Type doorgang	--	
3.1c	Bedieningsvorm van deze doorgang	--	
3.1d	Aantal deurvleugels van deze doorgang	--	
Vrije doorgang			
3.1e	Vrije doorgangsbreedte >850mm	Ja	+
Onderdorpel			
3.1f	Hoogteverschil vloer en onderdorpel <20mm	Ja	+
3.1g	Tijdelijke dorpeloverbrugging aanwezig	Ja	+
3.1h	Dorpeloverbrugging conform norm	Ja	+
Bediening + opstelruimte			
3.1i	Opstelruimte bediening deurkruk / bedieningsknop >500mm	Ja	+
3.1j	Opstelruimte buiten draaicirkel >500mm	Ja	+
3.1k	Benodigde bedieningskracht <30N	Ja	+
3.2 Verkeersruimte in stemruimte			Voldoet
3.2a	Vloer verhard en vrij van obstakels	Ja	+
3.2b	Vrije draaicirkel / manoeuvreerruimte voor stemtafel	Ja	+
3.2c	Maximaal aanwezige hoogteverschil in de stemruimte <20mm	Ja	+
3.2d	Type overbrugging hoogteverschil	--	
3.2e	Overbrugging hoogteverschil conform norm	n.v.t.	=
3.3 Stoelen			Voldoet niet, maar bruikbaar
3.3a	Stoelen in de ruimte aanwezig	Ja	+
3.3b	20% van de stoelen uitgevoerd met armleuningen	Nee	-
3.4 Stemhokje			Voldoet
3.4a	Hoogte van het laagste schrijfbld voldoet	Ja	+
3.4b	Schrijfbld is onderrijdbaar	Ja	+
3.4c	Vrije draaicirkel / manoeuvreerruimte voor/naast stemhokje	Ja	+
3.5 Stembus			Voldoet
3.5a	Hoogte inworpleuf stembiljet voldoet	Ja	+
3.5b	Afstand inworpleuf t.o.v. de opstelruimte voldoet	Ja	+
3.5c	Vrije draaicirkel / manoeuvreerruimte voor/naast stembus	Ja	+
3.6 Kandidatenlijst			Voldoet
3.6a	Kandidatenlijst in stemruimte aanwezig	Ja	+
3.6b	Kandidatenlijst is opgehangen volgens norm	Ja	+
3.6c	Vrije draaicirkel / manoeuvreerruimte voor kandidatenlijst	Ja	+
3.7 Leesloep			Voldoet
3.7a	Leesloep (zichtbaar aanwezig)	Ja	+
3.7b	Leesloep uitgevoerd met verlichting en conform criteria Oogvereniging	Ja	+
3.7c	Leesloep operationeel	Ja	+

De resultaten van de vragen 1.3 t/m 3.2 zijn cruciaal voor het daadwerkelijk kunnen bereiken en betreden van de stemruimte.

Deze onderdelen hebben allemaal betrekking op de betreedbaarheid (wel / niet obstakelvrij) en de deuren (vrije doorgangsbreedte, opstelruimte, hoogteverschillen / onderdorpels, bedieningskracht van deuren, etc.).

Is het resultaat van één van deze vragen onvoldoende, is er sprake van een niet toegankelijke situatie dan is de eindbeoordeling van die locatie per definitie onvoldoende.

De eindbeoordeling is dan ook met een rood vakje in de kolom "Waardering Totaal" aangegeven.

	<p>Een volledig toegankelijk stembureau (een stembureau dat aan al de toegankelijkheids-criteria voldoet) kan maximaal 10 punten scoren.</p> <p>Wanneer bij de steekproef is gebleken dat de resultaten van de items 1.1, 1.2 en 3.3 t/m 3.7 onvoldoende of niet geheel correct waren worden er bij deze onderdelen punten in mindering gebracht.</p> <p>De weging bij deze vragen is gebaseerd op de te verwachte “hinder” en “onmogelijkheid” om te stemmen en eventuele mogelijkheid voor hulp van de leden van het stembureau.</p> <p>Bij de beoordeling van de vragen m.b.t. stemruimte (3.3 t/m 3.7) kan het gebeuren dat, indien er voor meerdere items aftrekpunten moeten worden gehanteerd, het eindresultaat onvoldoende is. Over het algemeen is dit bij een volgende verkiezing eenvoudig op te lossen door, vanuit de gemeente, de leden van het stembureau beter te instrueren.</p> <p>Het resultaat van de toetsing kan dus omschreven worden als een GEWOGEN RESULTAAT en resulteren in cijfers tussen 4 en 10, afgerond op 1 decimaal.</p>
Definitie van toegankelijkheid	<p>Er bestaat geen sluitende definitie van “toegankelijkheid”, de definitie die bij het opstellen van deze criteria is gebruikt¹ is feitelijk de meest realistische.</p> <p>Deze criteria, in de afgelopen 50 jaar in goede samenwerking met vertegenwoordiging van mensen met een beperking ontwikkeld, vormen de grootste gemene deler van de wensen en eisen van mensen met een beperking, en andere partijen in de samenleving (zoals overheid, bedrijfsleven, wetenschap etc.).</p> <p>Het is dan ook begrijpelijk dat deze criteria, wanneer je ze vergelijkt met de bestaande wetgeving op dit punt, vaak als zwaar worden bestempeld. Dit is echter niet het geval, want wanneer je uitgaat van gelijkwaardigheid, zelfstandigheid en non-discriminatie, kom je hierop uit. Er zal altijd discussie blijven bestaan of een bepaalde maat niet wat minder of juist meer zou moeten zijn, mede daarom (en omdat we bij stemlocaties eigenlijk altijd met bestaande situaties te maken hebben) wordt bij de steekproef (op de verkiezingsdag zelf) met toleranties gewerkt. Waarbij in geval van twijfel, vrijwel altijd positief wordt geoordeeld.</p> <p>Zelfs wanneer alle onderdelen van de stemlocatie voldoen aan deze criteria kan het nog steeds voorkomen dat iemand kritiek heeft omdat hij/zij andere, specifieke voor zijn/haar beperking wensen- dan wel eisen heeft.</p>

¹ Zie voorblad van deze criteria

Het belang van toegankelijkheid	<p>De samenleving verandert. Vroeger werd voor mensen met een beperking eigen woon- en leefomgevingen opgezet (segregatie), denk aan Het Dorp - Mies Bouwman.</p> <p>Nu, door ervaring en onderzoeken wijzer geworden, vindt de samenleving het van belang dat integratie/ inclusie de juiste aanpak is.</p> <p>Verkiezingen, waar iedereen aan mee kan doen, vormen de basis van een goed functionerende democratie, het is dus vanzelfsprekend dat inclusie juist bij verkiezingen heel veel aandacht krijgt.</p> <p>Om iedereen, met name mensen met beperkingen, te kunnen laten stemmen moeten er in een aantal stemlocaties aanpassingen gedaan worden. Denk daarbij aan het overbruggen van kleine hoogteverschillen, een aangepast stemhokje etc. Maar het kan ook betekenen dat locaties die vroeger als stembureau dienstdeden nu, zonder dat er ingrijpendere maatregelen worden getroffen, niet meer gebruikt kunnen worden. Maar ook komt het voor dat, met name in verzorgingshuizen en ook steeds meer bij overheidsgebouwen er geen bouwkundige aanpassingen meer hoeven te worden getroffen omdat deze gebouwen al toegankelijk zijn.</p> <p>Wel is het zo dat in alle gevallen het van groot belang is dat bij de voorbereiding op de verkiezingsdag bij het selecteren en vaststellen welke (tijdelijke) maatregelen moeten worden getroffen om een locatie ook een geschikt stembureau te laten zijn, alle betrokkenen zich bewust moeten zijn dat toegankelijkheid in alle fasen van het proces (ook op de verkiezingsdag zelf) noodzakelijk is om het stemmen mogelijk te maken.</p>
Verantwoording	<p>De oorspronkelijke basis voor deze criteria vormt de uitgave Geboden Toegang (1973).</p> <p>Daarnaast hebben de volgende uitgaven als bronnen gediend bij het samenstellen van de ze ITstandaard 2020:</p> <ul style="list-style-type: none">• ITstandaard 2020 (PBTconsult BV)• Handboek voor Toegankelijkheid (1ste t/m 7e druk), auteur Maarten Wijk• NEN-ISO 21542 (Bouwconstructies – Toegankelijkheid en Bruikbaarheid van de gebouwde omgeving - NEN)• ASVV 2012 (Aanbevelingen voor verkeersvoorzieningen binnen de bebouwde kom – CROW)• Handboek Ergonomie/Human Factors (K.J. Peereboom & P.A.M. van Scheijndel – 2013)• Zicht op Ruimte (Berry den Brinker, Atja Apituley en Jeroen Smeets – 2014)• Wayfinding (Paul Arthur & Romedi Passini)

Begrippen

Integrale Toegankelijkheid	Integrale toegankelijkheid is de eigenschap van gemaakte voorzieningen (buitenruimten, producten, evenementen, gebouwen en woningen), die maakt dat mensen alle ruimten in die voorzieningen zo zelfstandig en gelijkwaardig mogelijk kunnen bereiken en betreden en alle functies in die voorzieningen zo zelfstandig en gelijkwaardig mogelijk kunnen gebruiken.
Integraliteit	Alle bouwkundige- en inrichtingselementen zijn op elkaar afgestemd en worden in samenhang gezien. Het betreft dus geen categorale/specifieke voorzieningen.
Mensen	Iedereen die redelijkerwijs in staat wordt geacht de voorziening gelijkwaardig en zelfstandig te gebruiken ² .
Zelfstandig	Zelfstandig betekent zonder hulp van derden.
Gelijkwaardig	Een voorziening is op een gelijkwaardige manier toegankelijk wanneer: <ul style="list-style-type: none">• de gebruikswaarde gelijk is (iedereen kan er op dezelfde manier gebruik van maken)• de gebruiker geen speciale behandeling hoeft te krijgen• er geen extra handeling door derden (bijv. stembureauleden) is vereist• een route net zo lang is (of langer mag zijn, indien de criteria dit aangeven)• in situaties waar de reguliere route niet toegankelijk is, de alternatieve toegankelijke route op hetzelfde punt uitkomt.
Bereiken	Men kan vanaf de openbare weg (of openbaar vervoer) bij het terrein en/of de (hoofd)entree van de stemlocatie komen.
Betreden	Men kan het terrein en/of de stemlocatie, incl. de route naar de stemruimte, betreden.
Gebruiken	Men kan zelfstandig ³ zijn of haar stem uitbrengen.

² Mensen die zich bijvoorbeeld alleen plat in een bed verplaatsen, vallen niet onder de primaire doelgroep van deze toegankelijkheidscriteria.

³ Uitzonderingen daargelaten

Algemeen

Bedieningselement	Alle elementen die door middel van een handeling kunnen worden bediend, zoals grepen, handvatten en knoppen aan deuren, automaten of apparaten (bijv.: liften, parkeerautomaten, betaalautomaten, pin/chipautomaten, ed.
Helling	Een schuin op- of aflopend(e) vloer of terrein die de verbinding vormt tussen twee verschillende hoogtes.
Hellingbaan	Een aangelegde helling die hoofdzakelijk door rolstoelgebruikers en/of mensen met een beperkte beenfunctie wordt gebruikt om geringe (tot 1 meter) hoogteverschillen te overbruggen.
Looproute	Route die bestemd is voor voetgangers (met of zonder loophulpmiddel).
Toegangsroute	Een toegangsroute is de weg tussen het gebruiksvlak aan de buitenzijde van de hoofdtoegang van een object en het dichtstbijzijnde trottoir aan de openbare weg. Deze route kan bestaan uit een combinatie van paden, trappen, hellingbanen en liften.
Trottoirverlaging	Verlaging in het trottoir die het mogelijk maakt de rijbaan of een andere aangrenzende weg te bereiken.
Verkeersruimte	Ruimte anders dan een ruimte in een verblijfsgebied, een toiletruimte, een badruimte of een technische ruimte, bestemd voor het bereiken van een andere ruimte.

Criteria

De hieronder beschreven criteria zijn een uittreksel van de breed in Nederland toegapaste ITstandaard. De de-facto toegankelijkheidsstandaard van Nederland.

Deze criteria zijn in de eerste plaats bedoeld als naslagwerk voor degene die de tijdelijke of definitieve voorzieningen moeten maken, maar kunnen ook gebruikt worden door locatiebeheerders, eigenaren van panden en bij het bepalen of een beoogde stemlocatie voldoet. Maar kan, wanneer deze niet voldoet, ook gebruikt worden om vast te stellen of de afwijkingen zodanig zijn dat een stemlocatie toch nog gebruikt kan worden op de verkiezingsdag. Wellicht zijn de afwijkingen in de praktijk t.o.v. de onderstaande criteria zo gering dat deze door tijdelijke dan wel door permanente oplossingen op een goede manier zijn op te lossen.

Om een stembureau toegankelijk te kunnen verklaren moeten de onderdelen in zo'n stemlocatie voldoen aan de onderstaande criteria.

Vanzelfsprekend zijn niet alle onderstaande onderdelen van toepassing op ieder stembureau.

Er zijn eisen opgenomen voor liften, trappen, deurdrangers etc. die lang niet op alle stembureau aanwezig / noodzakelijk zijn. In die situaties kunnen die betreffende criteria worden overgeslagen.

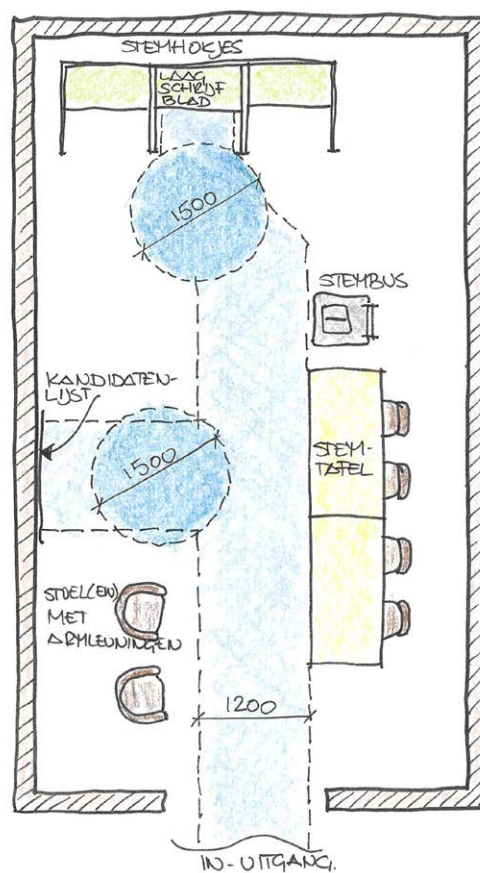
Inrichting stemruimte (principe)

Definitie

In een stemruimte moet voldoende manoeuvreerruimte aanwezig zijn voor mensen met een rolstoel. Mensen met een scootmobiel hebben meer manoeuvreerruimte nodig, maar kunnen over het algemeen ook nog enkele stappen lopen, zodat een inrichtingsplan niet op de maten van een scootmobiel hoeft te worden ontworpen.

Iedere stemruimte in een stembureau is anders, omdat de situatie van het gebouw waar het stembureau in gevestigd is anders is. Dat neemt niet weg dat in ieder stembureau de handelingen voor het stemmen gelijk zijn. Voor een globaal algemeen inrichtingsplan met bijbehorende maten voor verkeers- en manoeuvreerruimten, zie onderstaande tekening.

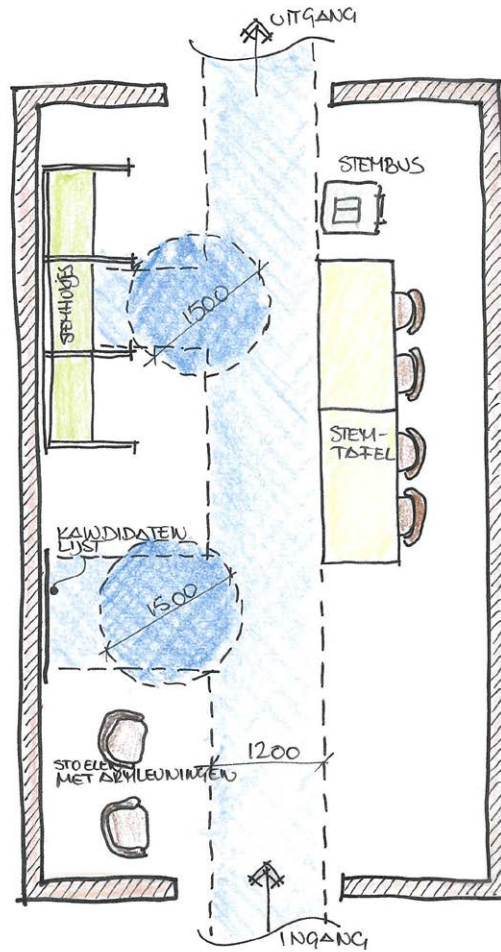
Maatvoering

Stemruimte met een gecombineerde in- en uitgang

Maatvoering
(vervolg)

Stemruimte met een doorloop/rol route. (aparte in- en uitgang)

Lees- en herkenbaarheid (t.b.v. het stembureau, route en informatie)

Definitie	<p>We onderscheiden tekst die van dichtbij moet en kan en tekst die van veraf gelezen moet en kan worden.</p> <p>De 'leesafstand' is de afstand tussen ogen en tekst.</p> <p>De 'kritieke leesafstand' is de afstand gemeten van de plek waar de informatie moet zijn/worden waargenomen (bijv. de plek om de juiste weg te kunnen vervolgen).</p>	
Leesbaarheid	<p>Tekst aanduiding stembureau Karakterhoogte: 5% van de kritische leesafstand</p>	<p>Kritische leesafstand = 5m: karakterhoogte 25cm</p>
	<p>Tekst route van entree naar stemruimte Karakterhoogte: minimaal 2,5cm</p>	<p>De routebordjes (indien van toepassing) moeten op ieder besispunt in de route zijn aangebracht. En zonder obstakels benaderbaar en leesbaar zijn. D.w.z. de afstand tussen de bordjes en de ogen vrijwel nihil moet kunnen zijn.</p>
	<p>Tekst kandidatenlijst Karakterhoogte: minimaal 3mm</p>	<p>De kandidatenlijst moet zonder obstakels benaderbaar en leesbaar zijn. D.w.z. de afstand tussen de lijst en de ogen vrijwel nihil moet kunnen zijn.</p>

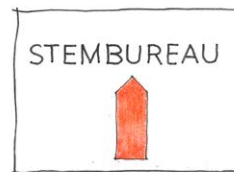
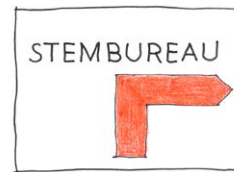
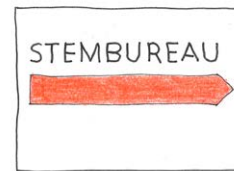
Herkenbaarheid informatie in en bij een stembureau

Geschreven informatie bij een stembureau moet behalve leesbaar ook uniform zijn en voldoende opvallen. Naast het feit dat een infobord goed aangelicht moet zijn, is ook de afmeting en de kleur bepalend voor de zichtbaarheid van het bord.

Herkenbaarheid beachflag / A-framebord etc.: hoogte of breedte minimaal 5% van de kritische waarnemingsafstand

Kritische waarnemingsafstand = 20m

**Routebordjes tussen entree en stemruimte
Afmetingen min. A4**

Een geel bord valt het meeste op, ander kleuren vallen minder goed op, maar dat kan in bepaalde situaties worden gecompenseerd door het bord groter te maken.

Algemeen

Bereikbaarheid

Betreedbaarheid

Hellingen (hellingshoeken)

Definitie

Er bestaan verschillende manieren om hoogteverschillen te overbruggen, zoals trappen, hellingen en liften.

In dit hoofdstuk is de hoek van een hellingbaan en de wijze van meten/bepalen beschreven.

De hoek is namelijk gerelateerd aan de hoogte die moet worden overbrugd. Hoe groter de hoogte, des te kleiner de hoek van de hellingbaan.

De andere eisen (breedte, leuningen, afrijd beveiliging etc.) die aan hellingbanen worden gesteld zijn opgenomen in het hoofdstuk "Hellingbanen".

De maximale totale hoogte die met een hellingbaan mag worden overbrugd is 1m.

Na 50cm hoogteverschil moet er een horizontaal bordes (lengte = 2m) in de hellingbaan zijn opgenomen.

Hoogteverschil in de bewegingsrichting:

tot 5cm: helling (Hoogte : Lengte) = 1:6

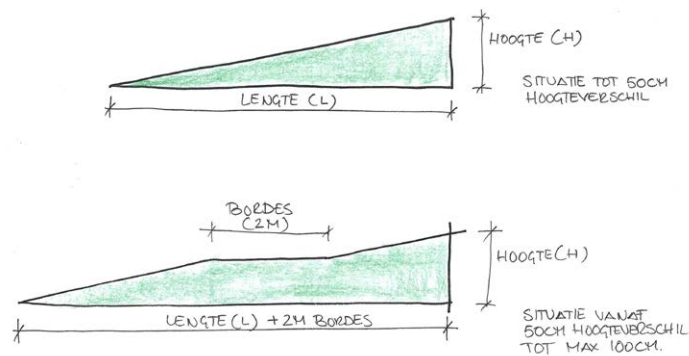
5cm - 10cm: helling (Hoogte : Lengte) = 1:10

10cm - 25cm: helling (Hoogte : Lengte) = 1:12

25cm - 50cm: helling (Hoogte : Lengte) = 1:16

50cm - 100cm: helling (Hoogte : Lengte) = 1:20

Maatvoering

Voorbeelden van het bepalen van de lengte van de helling:

Hoogteverschil = 4cm	Verhouding H:L = 1:6	Lengte hellingbaan: 4 x 6cm = 0,24m
Hoogteverschil = 7cm	Verhouding H:L = 1:10	Lengte hellingbaan: 7 x 10cm = 0,7m
Hoogteverschil = 22cm	Verhouding H:L = 1:12	Lengte hellingbaan: 22 x 12cm = 2,64m
Hoogteverschil = 30cm	Verhouding H:L = 1:16	Lengte hellingbaan: 30 x 16cm = 4,8m
Hoogteverschil = 80cm	Verhouding H:L = 1:20	Lengte hellingbaan: 80 x 20cm = 16m + rustbordes 2m = Totaal 18m

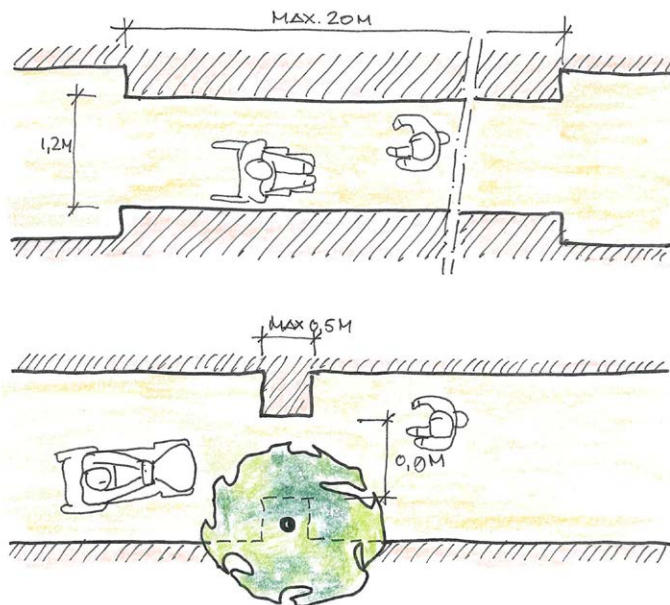

Toegangsroute buiten

Uitvoeringseisen

- De route moet verhard en vrij van obstakels zijn.
- Oppervlak van de route moet vlak, aaneengesloten en voldoende antislip zijn (ook in natte situaties).
- Hellingen dwars op de looprichting $\leq 1:50$ (= Hoogte : Lengte).
- Standaard $\geq 1,8\text{m}$ breed.
- Plaatselijke vernauwing tot $1,2\text{m}$ over maximaal 2m (kinderwagens of rolstoelen kunnen voetgangers passeren).
- Bij puntvernauwingen: vrije doorgangsbreedte $\geq 0,9\text{m}$ over maximaal $0,5\text{m}$ (bij lantaarnpalen, bomen, verkeersborden, e.d.).
- Over de gehele route een vrije doorgangshoogte van $2,3\text{m}$.
- Niveauverschillen $\geq 20\text{mm}$ worden gezien als trede/trap en moeten daarom worden gecombineerd met een lift of een hellingbaan/trottoiroprit.

Maatvoering

Algemeen

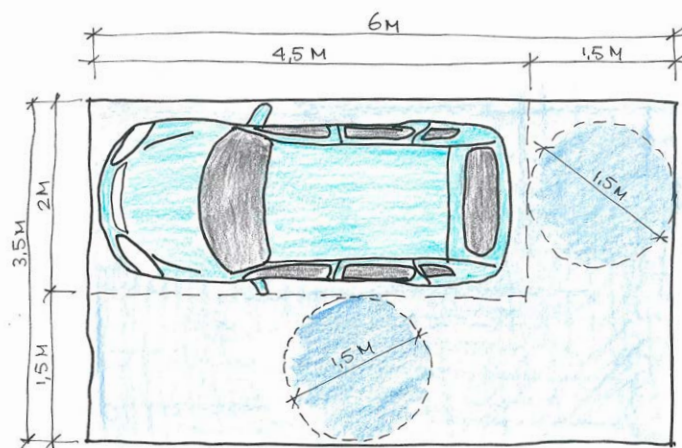
Bereikbaarheid

Parkeerplaats GPA (auto)

Uitvoeringseisen

- Dwars- of langshelling parkeervak max. 1:50 (Hoogte : Lengte).
- Aaneengesloten stroef oppervlak (geen schelpen, open bestrating e.d.).
- GPA's markeren met verkeersbord E6
- Duidelijke afbakening van het parkeervlak ten opzichte van de omliggende bestrating door middel van lijnen
- Afmeting afbakening: 3,5 x 5,0m bij haaks parkeren of 2,0 x 6,0m bij evenwijdig aan de rijbaan parkeren.
- Aan één lange en één korte zijde een vrije (en veilige) manoeuvreerruimte van 1,5m breed op hetzelfde (straat)niveau als de parkeerplaats.

Maatvoering

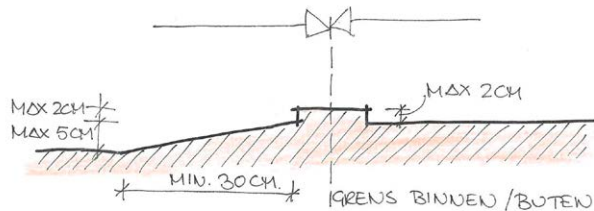

Hoofdtoegang

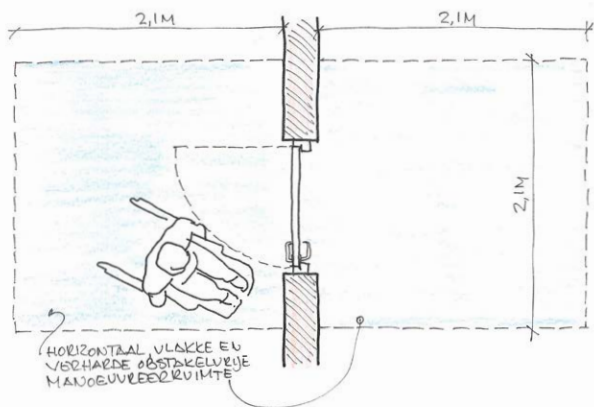
Uitvoeringseisen

- Aansluitend vóór- en achter de doorgang ligt een bereikbaar en toegankelijk horizontaal obstakelvrij gebruiksvlak van minimaal 2,1 x 2,1m.
- De obstakelvrije bedieningsruimte naast de slotzijde van deuren is minimaal 500mm breed, ténzij de deur is voorzien van een deurautomaat, of deur tijdens de gehele verkiezingsdag open staat.
- Drempels mogen een hoogteverschil hebben van maximaal 20mm (gemeten tussen bestrating/ terreinverharding en de bovenkant van de onderdorpel). Eventueel in combinatie met een helling van 1:6 (Hoogte : Lengte) voor maximaal 50mm extra hoogteverschil.
- De vrije doorgang van toegangen/deuren is minimaal 0,85 x 2,1m.
- Bij dubbele deuren is de vrije doorgang bij de eerst te openen deur minimaal 0,85m.
- Bedieningskracht (de met de hand uit te oefenen kracht op de greep/ deurkruk om de deur te kunnen openen) ≤ 40 newton (= 4kg) voor buitendeuren. Dit is te meten met een veerunster.

Maatvoering hoogteverschil binnen - buiten

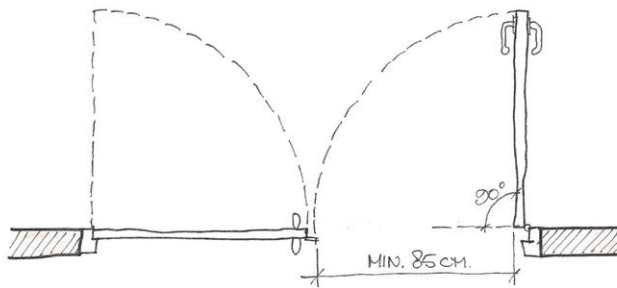
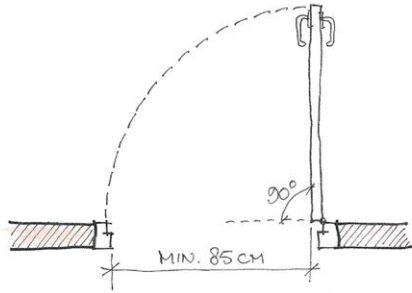

Maatvoering opstel en manoeuvrerruimte

Vrije doorgangsbreedte

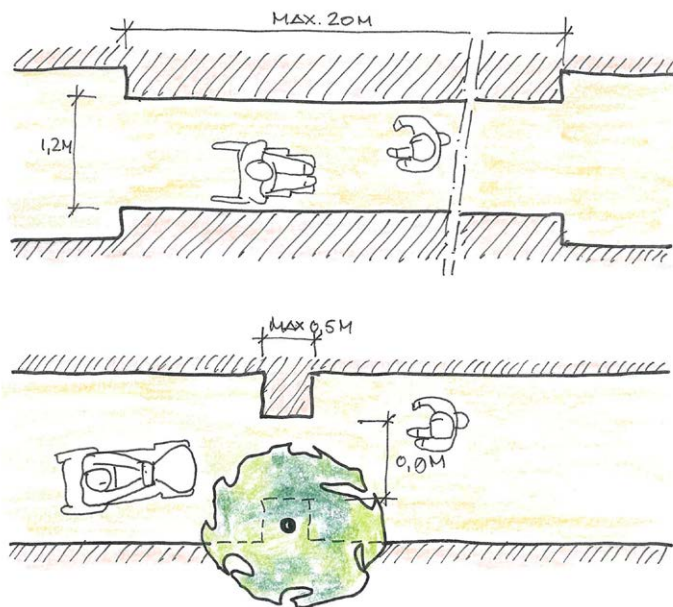

Toegangsroute binnen

Uitvoeringseisen

- Standaard (obstakelvrije) breedte $\geq 1,8\text{m}$, zodat kinderwagens, rolstoelgebruikers etc. elkaar goed kunnen passeren.
- Minimum (obstakelvrije) breedte van $1,2\text{m}$ bij vernauwingen over maximaal 2m (kinderwagens of rolstoelen kunnen voetgangers passeren).
- Minimum (obstakelvrije) breedte van $0,9\text{m}$ bij plaatselijke vernauwingen (penanten, kolommen), lengte maximaal $0,5\text{m}$, onderlinge afstand tussen de vernauwingen $\geq 5\text{m}$.
- Minimumlengte van een verkeersgebied (bijv. tussen 2 deuren): $1,85\text{m}$
- Vrije doorgangshoogte:
 - gebouwen gerealiseerd voor 2003: $\geq 2,1\text{m}$
 - gebouwen gerealiseerd na 2003: $\geq 2,3\text{m}$
 - OV-voertuigen: $\geq 2,1\text{m}$.
- Drempelhoogte in verkeersruimten $\leq 20\text{mm}$.
- Hellingen dwars op de looprichting $\leq 2\%$.

Maatvoering

Hoogteverschil (in verkeersruimte)

Uitvoeringseisen

Hoogteverschillen dwars op - en evenwijdig aan - de looprichting:

- indien niet voorzien van helling of lift: maximaal 2cm hoog
- hoogteverschillen ≥ 5 mm, niet uitgevoerd met hellingbaan of lift, moeten met een contrasterende kleur worden aangegeven.

Hoogteverschillen ten behoeve van afwatering:

- uitvoeren als helling met hellingshoek van 1:50 (Hoogte : Lengte) of flauwer

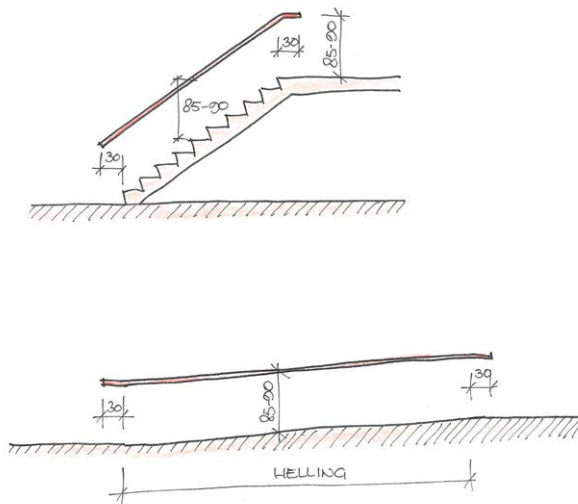

Trap- en Hellingbaanleuning

Uitvoeringseisen

- Positie leuning 0,85 – 0,9m+ trede (hoogte gemeten loodrecht van voorkant aantrede tot bovenzijde leuning).
- Omtrekmaat van het (over de lengte van de leuning) vrij te omvatten deel van de leuning (zie tekeningen) 120 – 180mm.
- Het te omvatten deel moet over de gehele lengte van de leuning obstakelvrij zijn.
- Leuning aan ten minste 1 zijde van de trap of hellingbaan, bij voorkeur aan weerszijden.
- Leuning geschikt voor - en veilig bij - een belasting (in alle richtingen) van minimaal 50 kg.
- Geen scherpe hoeken van het te omvatten deel van de leuning.
- Ruimte rondom leuning voor het vastpakken van de leuning.
- Leuning steekt ten minste 300mm (horizontaal gemeten) voorbij einde hellingbaan en voorbij eerste en na laatste trede van ieder trapsegment. Hoogte is hier ook 0,85 – 0,9m+ vloer.
- Uiteinden van de leuning mogen geen gevaarlijk obstakel vormen in de ruimte waar mensen zich aan kunnen bezeren. Beëindigingen van de leuning zodanig detailleren/vormgeven dat haken (bijv. met een mouw van een jas) wordt vermeden.

Maatvoering trap- en hellingbaanleuning

Trap

Definitie	Voor het overbruggen van hoogteverschillen in een route groter dan zomm.
Uitvoeringseisen	<ul style="list-style-type: none">• Stootbord:<ul style="list-style-type: none">- bij voorkeur gesloten stootborden over de gehele breedte van de trap.• 'Wel' (in de loopzone):<ul style="list-style-type: none">- indien de aantrede gelijk of groter dan 30cm; niet noodzakelijk- indien de aantrede kleiner dan 30cm:<ul style="list-style-type: none">- direct onder de bovenliggende trede gemeten: 2 – 3cm- gemeten op de onderliggende trede: maximaal 7cm.• Treden met aaneengesloten oppervlak niet transparant en met een stroef oppervlak.• Maat van de optrede: maximaal 18,5cm.• Maat van de aantrede: 1 x aantrede + 2 x optrede = 57 – 70cm.• Alle op- en aantreden van een trap moeten (gemeten op de looplijnen) dezelfde maat hebben.• Trapbreedte (trappen \geq 1m stijghoogte) \geq 1,2m gemeten tussen leuningen.• Vrije hoogte boven een trap \geq 2,3m.• Visuele markering over de volle breedte van de eerste en laatste trede (van ieder trap-segment). Deze markering is zichtbaar in beide looprichtingen. Bij trappen breder dan 2,4m (gemeten tussen de leuningen): visuele markering van de overige treden over minimaal 400mm vanaf de leuning, zichtbaar vanuit beide looprichtingen.
Maatvoering	<p>The image contains two hand-drawn diagrams of a staircase step. The top diagram shows a step with a rise of 185mm and a tread of >30mm, with the note '(GEEN 'WEL' NOODZAKELIJK)'. The bottom diagram shows a step with a rise of 185mm and a tread of <=30mm, with the note '*('WEL' WEL NOODZAKELIJK)'.</p>

Hellingbaan

Definitie	Voor het overbruggen van niveauverschillen in routes tussen 20mm en 1m.
Randvoorwaarden	<ul style="list-style-type: none">• Hellingen flauwer dan 1:25 (4%) worden op basis van deze criteria niet als helling geïnterpreteerd, maar als 'vals plat'. Voor deze hellingen zijn geen criteria opgenomen.• Onder niveauverschil wordt verstaan de totaal te overbruggen hoogte.
Uitvoeringseisen	<ul style="list-style-type: none">• Hellingshoek: zie hoofdstuk "Hellingen (hellingshoeken)".• Vrije breedte (over de gehele lengte van de hellingbaan) minimaal 1,2m.• Boven- en onder de hellingbaan een obstakelvrij gebruiksvlak van 1,2 x 1,5m (1,5 x 1,5m indien moet kunnen worden gedraaid).• Bij meer dan 25cm niveauverschil ten minste één stabiele vrij omvatbare leuning tussen 0,85 en 0,95m+ hellingsvlak.• Leuning geschikt voor - en veilig bij - een belasting (in alle richtingen) van minimaal 50kg.• Een afrijdbeveiliging aanbrengen bij:<ul style="list-style-type: none">- hoogteverschil van 5 – 50cm: opstaande rand, hoogte minimaal 5cm- hoogteverschil van 50 – 100cm: borstwering, hoogte minimaal 0,9m.• Uitrustplek (horizontaal vlak met een lengte van ten minste 1,5m) indien met meerdere hellingen van 1:10, 1:12 of 1:16 een niveauverschil tot max. 1m wordt overbrugd. <div style="display: flex; justify-content: space-around; margin-top: 10px;"></div>

Lift

Uitvoeringseisen

- Lift moet te gebruiken zijn zonder dat hier een apart “gehandicapten-pasje” voor nodig is.
- Liftten smaller dan 2,3m voorzien van een spiegel op de achterwand. Bij doorlooptliften op zijwand, boven of naast de deuren. De spiegel zodanig positioneren dat deze gebruikt kan worden als achteruitkijkspiegel voor het met rolstoel of scootmobiel achterwaarts verlaten van de lift.
- Vrij vloeroppervlak liftkooi: minimaal 1,05 x 1,50m.
- Vanaf de lifttoegang(en) moet in de liftkooi een inrijddiepte beschikbaar zijn van $\geq 1,5$ m.
- Vrije doorgang liftdeur $\geq 0,85 \times 2,1$ m.
- Vrij gebruiksvlak op ieder liftbordes 1,5 x 1,5m meteen voor de liftdeuren.
- Leuning aan 1 van de lange zijden op een hoogte van 0,85 – 0,95m+ vloer.
- Leuning geschikt voor - en veilig bij - een belasting (in alle richtingen) van minimaal 50kg.
- Liftbediening tussen 0,7 – 1,35m+ vloer en $\geq 0,5$ m horizontaal uit een inwendige hoek. Bij vasthoudknoppen tussen 0,9 – 1,2m+ vloer.
- De functie van bedieningsknoppen ook in opliggend reliëf aanbrengen op of naast de knoppen.
- Maximale bedieningskracht van de bedieningsknoppen: 0,5kg.
- Bij voorkeur geen touchscreen voor de bediening van de lift. Indien toch toegepast dient het touchscreen te zijn voorzien van een auditieve terugkoppeling (spraakchip).
- Hefvermogen:
 - kooiliften: minimaal 630kg
 - platformliften: minimaal 350kg.

Voorbeelden

Hefplateaulift

Uitvoeringseisen

- Lift moet te gebruiken zijn zonder dat hier een apart “gehandicapten-pasje” voor nodig is.
- Vrij vloeroppervlak: minimaal 1,05 x 1,5m
- Vanaf de liftoegang(en) moet op het plateau een inrijddiepte beschikbaar zijn van $\geq 1,50$ m.
- Vrije doorgang toegang tot plateau $\geq 0,85$ m.
- Wanneer bij de onderste stopplaats de vloer van de platformlift zich boven de vloer bevindt, moet dit hoogteverschil met een op-/afrit worden uitgevoerd.
- Vrij gebruiksvlak liftbordes op iedere stopplaats $\geq 1,5 \times 1,5$ m.
- Liftbediening tussen 0,9 en 1,2m+ vloer en 0,50m uit een inwendige hoek.
- Maximale bedieningskracht van de bedieningsknoppen: 0,5kg.
- Toegangshekjes moeten automatisch werken en naar buiten opendraaien.
- Knoppen liftbediening voorzien van functieaanduiding in opliggend reliëf op of naast de knoppen.
- Hefvermogen ≥ 350 kg.

Voorbeelden

Opstel- en gebruiksvlak

Definitie	<p>Een opstelvlak is een bereikbare plek voor een persoon met mobiliteits-hulpmiddel, waar deze zich op kan stellen om handelingen (bijv. het bedienen van een deurkruk of indrukken van een knop) te verrichten. Ondanks dat men zich mogelijk moet verplaatsen tijdens die handeling ligt de nadruk op het handelen.</p> <p>Een gebruiksvlak is een obstakelvrij gebied, waarbinnen de persoon met mobiliteitshulpmiddel kan/moet manoeuvreren om meervoudige handelingen te kunnen verrichten (bijv. het openen van een deur). De nadruk ligt dus op het al manoeuvrerend verplaatsen. De afmeting is gebaseerd op de afmeting van de rolstoel met de benodigde manoeuvreerruimte.</p>
Uitvoeringseisen	<ul style="list-style-type: none">• Afmeting opstel- en gebruiksvlak:<ul style="list-style-type: none">- rollator (en gebruiker): 0,7 x 0,9m- handbewogen rolstoel:<ul style="list-style-type: none">- gebruiksvlak: 0,9 x 1,2m- elektrische rolstoel: 0,9 x 1,2m- rolstoel met duwer: 0,7 x 1,5m- scootmobiel:<ul style="list-style-type: none">- gebruiksvlak: 0,9 x 1,5m• draaicirkel (gebruiksvlak) rolstoel (elektrisch- en handbediend): diameter 1,5m• draaicirkel (gebruiksvlak) scootmobiel: 2,6m• gebruiksvlak voor liften en hellingbanen: 1,5 x 1,5m• gebruiksvlak bij de hoofdtoegang: 2,1 x 2,1m.

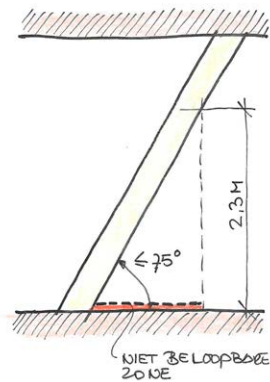
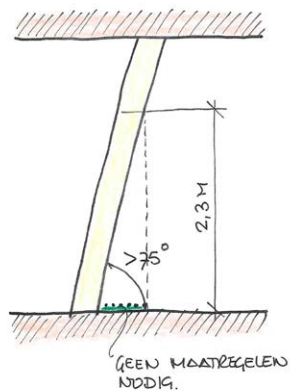

Vrije hoogte

Uitvoeringseisen

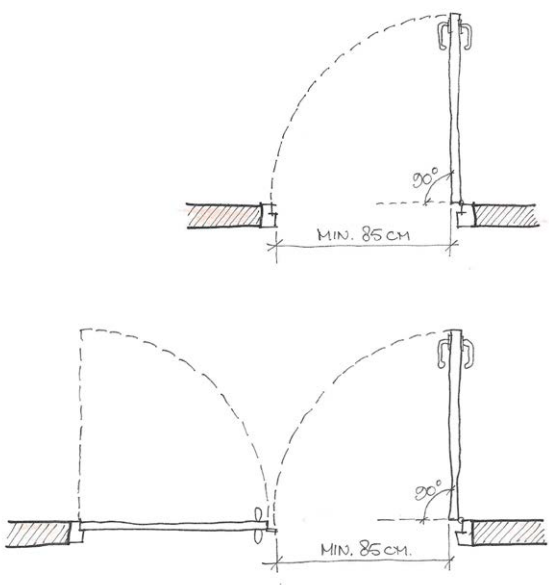
- Vrije hoogte(n), als gevolg van schuinstaande obstakels/kolommen/trappen e.d., minder dan 2,3/2,1m en liggend in een verkeersgebied moeten worden gevrijwaard van betreden:
 - opstaand vlak/vloer van tenminste 10cm (let op kleurcontrast) of
 - voorzien van losse objecten ($\geq 100\text{kg}$) of
 - nagelvaste objecten (zitmeubel, hekwerk etc.).
- Bij obstakels onder een hoek $< 75^\circ$ ten opzichte van het grondvlak zijn maatregelen nodig
- Objecten zodanig aanbrengen dat het gehele gebied lager dan 2,3m van betreden wordt gevrijwaard.

Wijze van vaststellen

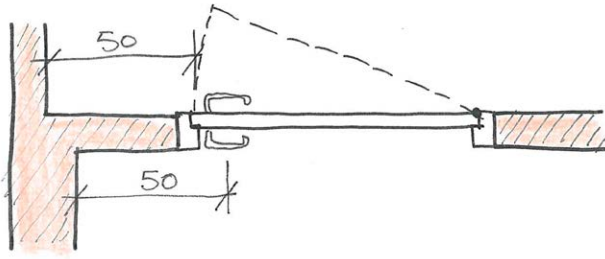
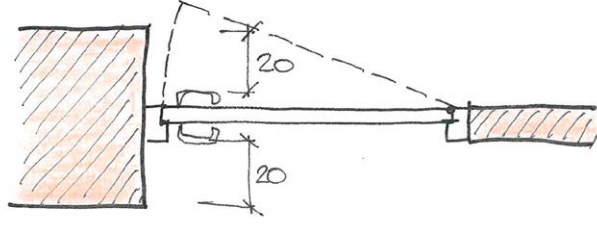
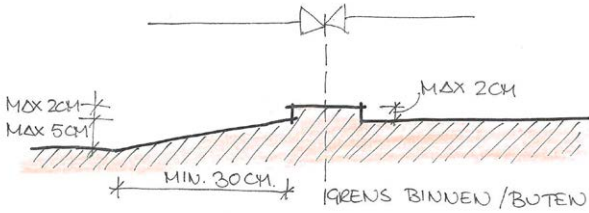

Deur

Locatie-eisen	<ul style="list-style-type: none">• Gebruiksvlakken, bedieningsruimten en posities van opstelvlakken bij deuren uitvoeren zoals op aangegeven bij het onderdeel “Opstelvlakken en gebruiksvlakken in mogelijke situaties” van dit hoofdstuk.• Gebruiksvlak is een vlakke vloer.• Opstelruimte bij sluitzijde deur:<ul style="list-style-type: none">- deur draait naar je toe: minimale afstand inwendige hoek en zijkant deur: 50cm- deur draait van je af: minimale afstand inwendige hoek en hart deurkruk: 50cm
Uitvoeringseisen	<ul style="list-style-type: none">• De vrije doorgang van deuren wordt bepaald door de mogelijkheid dat een blok van 0,85 x 1,2 x 2,3m (b x l x h) kan passeren (dit is extra kritisch bij opgedikte deuren!).• De doorgang moet kunnen worden gerealiseerd bij een openingshoek van de deur van 90°.• Draaivlak van de deur mag niet samenvallen met andere gebruiksvlakken en/of het draaivlak van andere deuren.• Deurkruk tussen 0,9 en 1,2m+ vloer.• Drempel max. 2cm (bij buitendeur evt. in combinatie met een helling van 1:6 (Hoogte : Lengte) voor maximaal 5cm extra hoogteverschil).• Bedieningskracht (incl. evt. dranger) op de kruk maximaal 3kg (bij buitendeur maximaal 4kg).• Bedienbaar met één hand.• Bij meervleugelige deuren dient de minimale vrije doorgang (0,85m) bij het openen van één (de eerste) deurvleugel te worden gerealiseerd.• De maximale reikafstand van de voorkant muur/wand tot aan de kruk van de deur is 30cm
Vrije doorgang	

Betreedbaarheid

Negge	
Opstelruimte bij sluitzijde	
Onderdorpel	

Tourniquet

Definitie	Via een knop of bewegingssensor gestarte, door een motor aangedreven, draaideur met compartimenten.
Uitvoeringseisen	<ul style="list-style-type: none">• De tourniquet dient te worden uitgevoerd met twee draaisnelheden: de “toegankelijke” (langzame) snelheid en een standaard hogere snelheid waardoor de doorloopcapaciteit van de tourniquet toeneemt.• De stand toegankelijk/langzaam dient door een knop op de binnen- en buitenzijde te kunnen worden geactiveerd. Deze knop bij voorkeur aan de linker toegangsstijl (binnen en buiten) van de tourniquet.• Minimale diameter van de tourniquet:<ul style="list-style-type: none">- Tourniquet met 2 cellen: 3,2m- Tourniquet met 3 cellen: 3,5m- Tourniquet met 4 cellen: 4,2m• Zowel buiten als binnen een gebruiksvlak voor de instapopening. Voor afmeting zie tekening.• Knophoogte tussen 0,9 en 1,2m+ vloer en minimaal 0,5m uit een inwendige hoek.• Knoppoppervlak 0,4 x 0,4cm, voorzien van rolstoelsymbool, met kleurcontrast.• Glasvlakken van zowel de draaiende delen als de vaste delen voorzien van glasmarkering.• Na activeren van de ‘langzaam draaien’-stand dient de betreffende cel één volledige arbeidsslag (betreffend compartiment betreden t/m betreffend compartiment verlaten) te maken, alvorens automatisch terug te keren naar de hogere draaisnelheid.• Wanneer de individuele cellen van de tourniquet te klein zijn voor de verschillende in de tekeningen aangegeven gebruikers, moet binnen 10m van de tourniquet ook een loopdeur aanwezig zijn. Deze loopdeur heeft dezelfde openingstijden, zelfstandige gebruiksmogelijkheden, geeft toegang tot dezelfde binnen/buiten ruimte als de tourniquet en heeft een vrije doorgang van tenminste 0,85 x 2,3m.• Draairichting linksom.
Voorbeelden	 <p>(foto's: boonedam)</p>

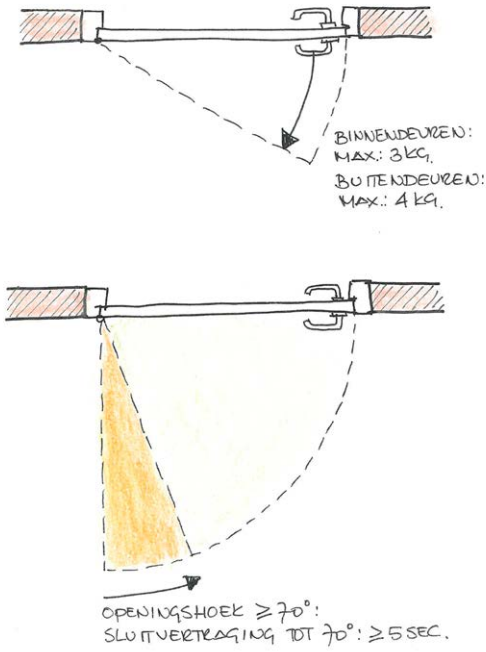

Deurkruk

Definitie	Horizontaal geplaatste draaiende deurkruk, waarmee het loopslot van de deur kan worden ingetrokken en de deur geopend kan worden.
Uitvoeringseisen	<ul style="list-style-type: none">• (Ronde) draaiknoppen en verticaal geplaatste krukken zijn uit hoofde van toegankelijkheid en bruikbaarheid niet acceptabel.• Tussen de 0,9 en 1,2m+ vloer.• Deurkruk horizontaal gemonteerd, zodat de kruk naar beneden gedrukt moet worden om het loopslot vrij te maken. Bij voorkeur met teruggebogen handvat.• Maximale bedieningskracht van de kruk (in verticale richting): 0,5kg.

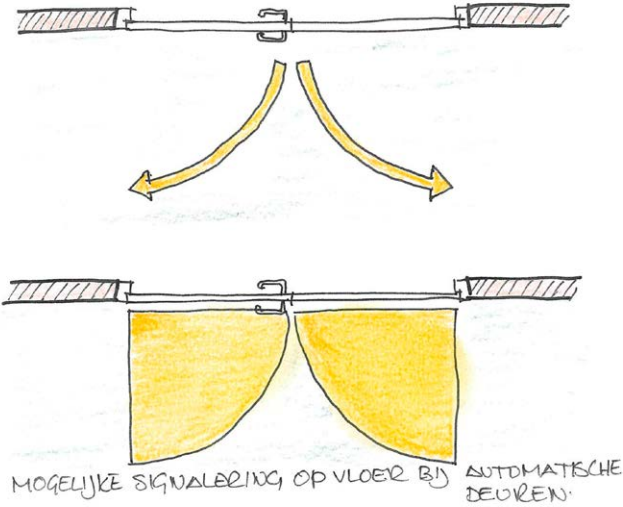

Deurdranger

Definitie	Mechanische voorziening waardoor een deur automatisch sluit na met de hand te zijn geopend. Hierdoor is de deur in rust altijd gesloten.
Uitvoeringseisen	<ul style="list-style-type: none">• Maximale bedieningskracht (op de kruk gemeten):<ul style="list-style-type: none">- 4kg (buitendeuren)- 3kg (binnendeuren).• Bij openingshoek deur $\geq 70^\circ$: sluitvertraging ≥ 5 seconden tussen aanwezige openingshoek en 70° openingshoek.• Meetpunt op de kruk of greep voor het bepalen van de bedieningskracht: 100mm uit de zijkant (sluitzijde) van de deur.
Maatvoering	 <p>BINNENDEUREN: MAX.: 3 KG, BUITENDEUREN: MAX.: 4 KG.</p> <p>OPENINGSHOEK $\geq 70^\circ$: SLUIT VERTRAGING TOT 70°: ≥ 5 SEC.</p>

Deurautomaat

Definitie	Via een knop of bewegingssensor gestarte, door een motor aangedreven draaiende- of schuivende deur. In rust is de deur altijd gesloten.
Uitvoeringseisen	<p>Schuivende deur: door middel van een tekst/pictogram op de deur aangeven dat het een (automatische) schuifdeur betreft.</p> <p>Draaiende deur: door middel van een tekst/pictogram op de deur en/of met een markering op de vloer aangeven dat de deur naar de gebruiker toedraait.</p> <ul style="list-style-type: none">• Vrije doorgang deuropening $\geq 0,85\text{m} \times 2,3\text{m}$ (breedte x hoogte).• Sluitvertraging: 5 seconden tussen aanwezige openingshoek en 70° openingshoek.• Draaideuren: openingshoek $\geq 90^\circ$.• Locatie bedieningsknoppen zodanig dat het draaivlak van de deur en de opstelvlak van de rolstoel niet samenvallen.
Voorbeeld markering draaiende deur op vloer	 <p>MOGELIJKE SIGNALERING OP VLOER BIJ AUTOMATISCHE DEUREN.</p>

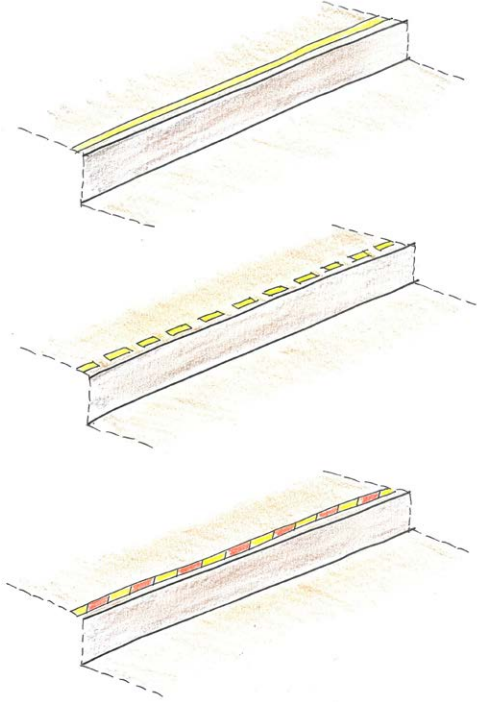

(vloer)Spleet

Definitie	Een spleet in vloeren, hellingbanen, terreinen en tussen haltes/perrons en overige openbaar vervoer situaties. Roosters worden gezien als spleten waarbij de kleinste maasafmeting maatgevend is.
Uitvoeringseisen	<ul style="list-style-type: none">• Spleten in vloeren, hellingbanen, terreinen:<ul style="list-style-type: none">- breedte: maximaal 2cm- hoogte: maximaal 2cm.• Hoogteverschillen groter dan 0,5cm moeten met een contrasterende kleur worden aangegeven.
Situaties in en rond gebouwen en terreinen	<p>LIJNROOSTERS</p> <p>ROOSTERS</p> <p>SPLEET IN VLOER</p> <p>SPLEET + HOOGTEVERSCHIL IN VLOER</p>

Niveaoverschil

Definitie	Een niveaoverschil is een verschil in vloerhoogte in de verkeers- en gebruiksruimte waarbij beide niveaus een andere gebruiksfunctie hebben.
Randvoorwaarden	Niveaoverschillen zijn minimaal 2cm hoog.
Uitvoeringseisen	<ul style="list-style-type: none">• Niveaoverschillen zonder helling:• Niveaoverschillen ≥ 5cm moeten met een contrasterende kleur worden uitgevoerd of met niveaoverschilmarkering.• Markering niveaoverschil:<ul style="list-style-type: none">- doorgaande lijn: breedte van de lijn minimaal 2 – 3cm op 2 – 2,5cm van de rand van de verhoging- onderbroken lijn: breedte van de lijn 2 – 3,5cm op 2 – 2,5cm van de rand van de verhoging. De strepen 10cm lang, met 5cm tussenruimte- strepen: breedte van de lijn minimaal 2 – 3cm op 2 – 2,5cm van de rand van de verhoging• Niveaoverschillen uitgevoerd als helling: hellingshoek 1:25 (Hoogte : Lengte) of flauwer.
Voorbeelden niveaoverschilmarkering	

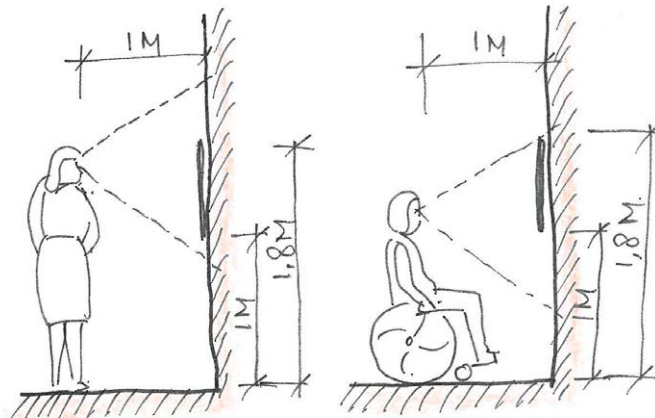
Kandidatenlijst

Uitvoeringseisen

Informatie bedoeld om van dichtbij (op ca. 1m) te bekijken.

- Moet tussen 1,0 en 1,8m+ vloer zijn aangebracht (waarnemingshoek vanuit de beschouwer max. 25° plus horizontaal en 35° min horizontaal).
- Contrast tussen tekst/symbolen en achtergrond.
- Contrast tussen bewegwijzeringsborden en achtergrond.

Informatie “dichtbij”

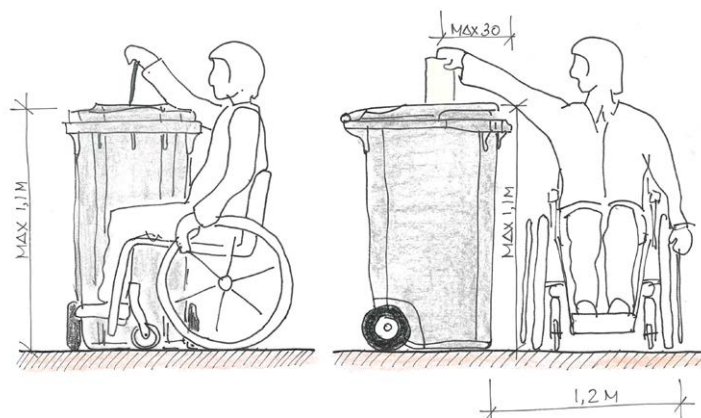
Stembus

Uitvoeringseisen

Het stembiljet moet zelfstandig door iemand in een rolstoel of scootmobiel in de daarvoor bestemde stembus gedeponereerd kunnen worden. Afhankelijk van de opstelling van de stembus moet er voor de stembus voldoende manoeuvreerruimte voor een rolstoel aanwezig zijn.

- Hoogte inwerpleuf: maximaal 1,1m.
- Afstand inwerpleuf tot voorkant stembus: 30cm.
- Verkeersruimte voor de stembus minimaal 1,2m, wanneer de stembus aan de logische doorgaande, obstakelvrije, route in de stemruimte staat opgesteld. Anders moet rekening gehouden worden met een obstakelvrije opstelruimte voor de stembus van minimaal 1,5 x 1,5m en moet de toegangsroute hiernaartoe ook obstakelvrij zijn.

Maatvoering

Ergonomie

De onderstaande gegevens zijn als extra informatie toegevoegd.

De praktijk heeft uitgewezen dat de achterliggende logica van bepaalde maatregelen/criteria niet altijd duidelijk is. Het gevolg is vaak dat men de logica op een eigen manier gaat interpreteren en dat daardoor oplossingen, beslissingen worden genomen die uiteindelijk averechts uitpakken.

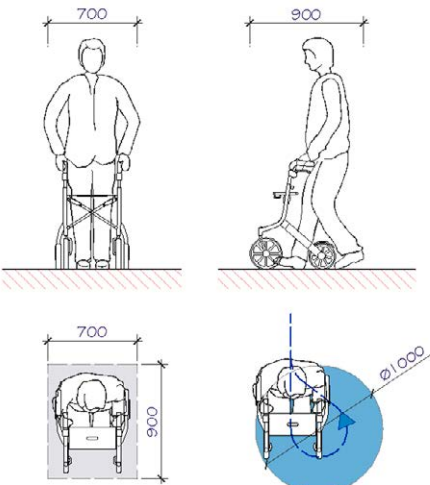
Hieronder zijn de ruimte- en gebruiksmaten van mensen met hulpmiddelen (rolstoel, rollator, hulphond, taststok etc.) opgenomen. Vaak realiseert men zich niet dat iemand met een hulpmiddel echt meer of andere ruimtematen nodig heeft dan iemand zonder hulpmiddelen.

Horizontale verplaatsing

Definitie	Bij het verplaatsen (lopend en rollend) is bewegingsruimte nodig. De afmetingen (vrije breedte) van deze bewegingsruimte (= obstakelvrije ruimte) is o.a. afhankelijk van het gebruik. Andere maten (o.a. vrije hoogte) zijn gelijk voor iedere situatie.
Uitvoeringseisen	<p>Loopruimte</p> <ul style="list-style-type: none">• Vrije hoogte $\geq 2,3\text{m}$ (bij openbaar vervoer $\geq 2,1\text{m}$)• Vrije breedte (passeren n.v.t.) $\geq 0,9\text{m}$• Vrije breedte (incidenteel passeren) $\geq 1,2\text{m}$• Vrije breedte (regelmatig passeren) $\geq 1,8\text{m}$ <p>Loopoppervlak-afwerking</p> <ul style="list-style-type: none">• Dwarshelling $\leq 1:50$ (hoogte : lengte)• Drempels $\leq 2\text{cm}$• Oneffenheden $\leq 0,5\text{cm}$• Materiaal vast (geen grind, zand etc.)

Rollator

Definitie	Loophulpmiddel op 4 wielen ter ondersteuning van het zelfstandig kunnen lopen.
Maatvoering	 <p>gebruiksvlak rollator: 700x900mm</p> <p>min. draaicirkel rollator: 1000mm</p>

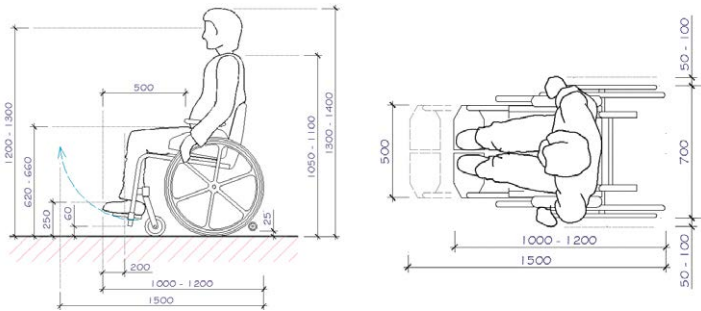

(handbewogen) Rolstoel

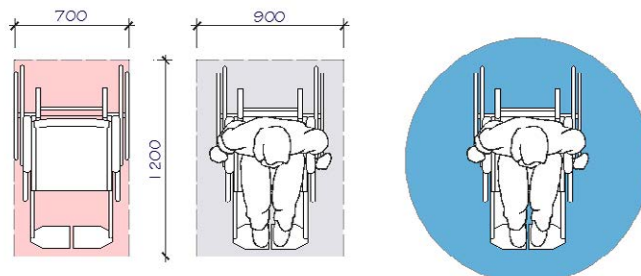
Definitie

De gebruiksruimte voor iemand in een rolstoel is afgestemd op de maten van een genormeerde rolstoel, conform NEN-EN 12183. Naast deze gestandaardiseerde rolstoelmaten worden in dit hoofdstuk ook de gebruiksruimte aangegeven van een zgn. “duw-rolstoel” (een rolstoel die wordt voortbewogen door een duwende persoon die achter de rolstoel loopt. Veelal gebruikt door ouderen en mensen die tijdelijk van een rolstoel gebruik moeten maken (bijv. als gevolg van een gebroken been)).

Basis maatvoering

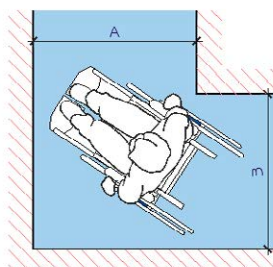
Opstelruimte, gebruikersvlak en draaicirkel

plaatsingsruimte
700x1200mm

opstelvlak
900x1200mm

(obstakelvrije) draaicirkel
diameter: 1500mm

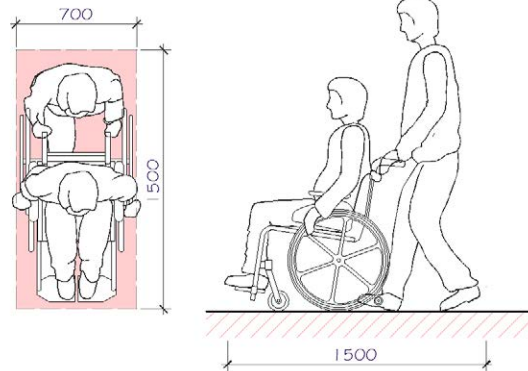

$A + B > 1950\text{mm}$
 $A \text{ of } B \geq 900\text{mm}$

minimale breedte
verkeersruimte bij hoeken
t.b.v. rolstoelgebruik

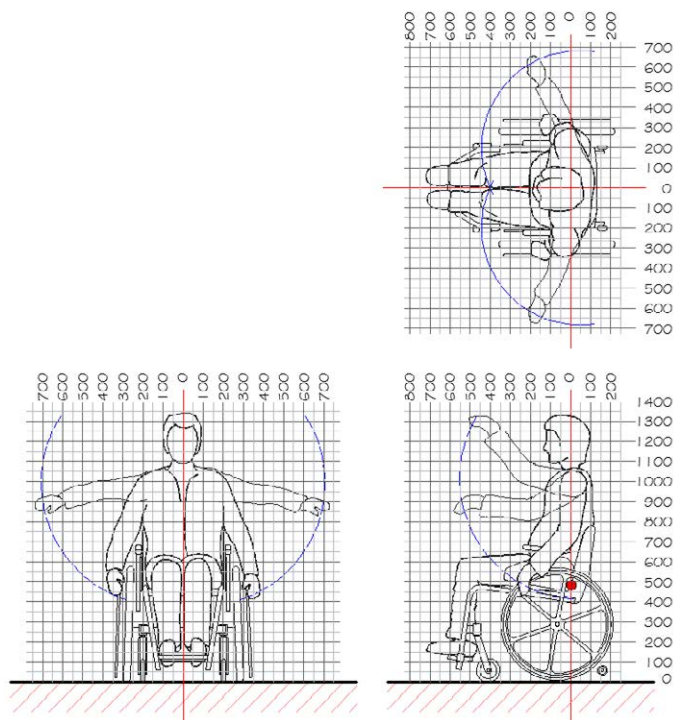

Duwrolstoel

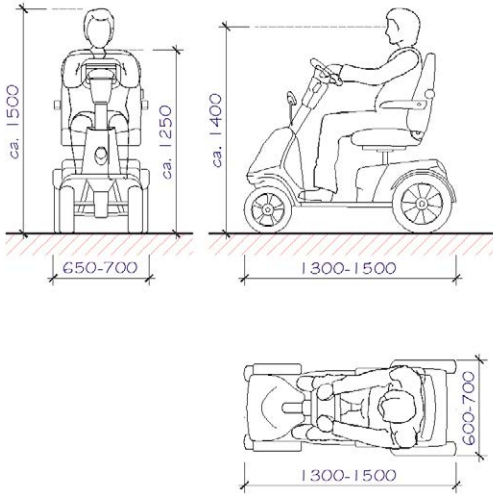
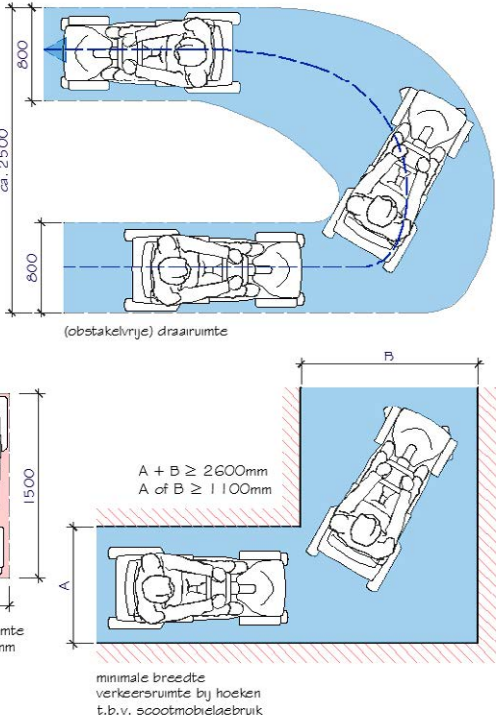
gebruiksvlak rolstoel met duwhulp: 700 x 1500mm

Reikwijdte

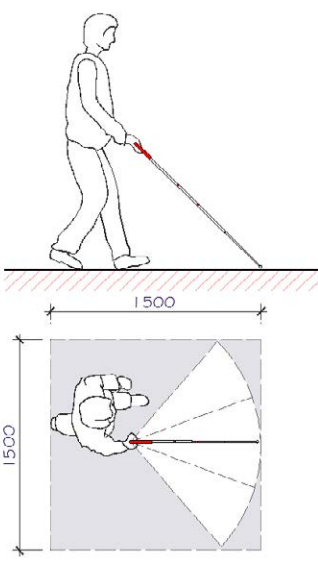

Scootmobiel

Definitie	<p>Een scootmobiel is formeel geen hulpmiddel, maar een vervoersmiddel. Scootmobielen zijn er in vele maten. Gebouwen zijn, qua gebruiksruimte, vaak niet op scootmobielen berekend. Gangen zijn te smal of benodigde vrije draaicirkels zijn er niet.</p>
Basis maatvoering	 <p>Technical drawings of a scootmobiel showing front, side, and top views with dimensions:</p> <ul style="list-style-type: none">Front view: ca. 1500 (height), ca. 1250 (width)Side view: ca. 1400 (height), 1300-1500 (length)Top view: 600-700 (width), 1300-1500 (length)
Opstelruimte, gebruikersvlak en keerruimte	 <p>Diagrams illustrating turning space and placement requirements for scootmobiel:</p> <ul style="list-style-type: none">Turning space diagram: (obstakelvrije) draairuimte, showing a U-shaped path with dimensions 800 and ca. 2500.Placement diagram: plaatsingsruimte 700x1500mm, showing a rectangular area with dimensions 700 and 1500.Minimum width diagram: minimale breedte verkeersruimte bij hoeken t.b.v. scootmobielgebruik, showing a corner with dimensions A and B, and formulas: $A + B \geq 2600\text{mm}$ and $A \text{ of } B \geq 1100\text{mm}$.

Persoon met taststok

Definitie	<p>Blinde en slechtziende mensen lopen vaak met een zgn. "taststok". Afhankelijk van de wijze van gebruik van deze stok (zwaaien, tikken etc.) heeft een gebruiker meer of minder (vooral) breedte nodig. Omdat er geen voor iedereen gelijke manier van het gebruik bestaat is bij de maatvoering uitgegaan van de ruimte waar de verschillende soorten gebruikers mee uit de voeten kunnen.</p>
Maatvoering	 <p>gebruiksvlak t.b.v. een "stokloper"</p>

Persoon met hulphond

Definitie

Niet alleen blinde- en slechtziende mensen lopen vaak met een hulphond, ook mensen met andere beperkingen maken gebruik van een hulphond.

Maatvoering

